

Jaarverslag 2010 Kiesraad

Uitgave en redactie

Kiesraad

Fotografie

Karin van der Mijsbrugge

Contact

Secretariaat Kiesraad

Postadres

Postbus 20011, 2500 EA Den Haag

Bezoekadres

Herengracht 21, 2511 EG Den Haag

T 070 426 6266

F 070 426 6489

E kiesraad@kiesraad.nl

www.kiesraad.nl

Den Haag, maart 2011

ISBN/EAN: 978-90-78056-14-0

Niets uit dit jaarverslag mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder uitdrukkelijke vermelding van de bron.

Inhoudsopgave

Voorwoord

1.	Inleiding: 2010 in grote lijnen	7
2.	Taken en samenstelling Kiesraad	11
3.	Organisatie en werkwijze (secretariaat) Kiesraad	13
4.	De Kiesraad als adviesorgaan	17
5.	Verkiezingen	23
6.	Registratie van aanduidingen	29
7.	Rechtszaken	33
8.	Communicatie	37
9.	Internationale ontwikkelingen	43
10.	Financiën	45
	Bijlage	47

Voorwoord

Een adviescollege brengt ieder jaar voor 1 april verslag uit van zijn werkzaamheden in het voorgaande kalenderjaar. Voor u ligt het jaarverslag van de Kiesraad.

In 2010 vonden verschillende verkiezingen plaats:

- 3 maart: verkiezingen gemeenteraden;
- 9 juni: verkiezing Tweede Kamer;
- 24 november: gemeentelijke herindelingsverkiezingen in 19 gemeenten en uitgestelde reguliere gemeenteraadsverkiezingen in 10 gemeenten;
- november: waterschapsverkiezingen provincie Zeeland (Waterschap Scheldestromen).

De gemeenteraadsverkiezingen verliepen niet overal vlekkeloos. Het (weer) handmatig tellen van stembiljetten leidde tot vertraging in de presentatie van de verkiezingsresultaten. In een aantal gemeenten vond een hertelling plaats. Bij de Tweede Kamerverkiezing en de in het najaar gehouden gemeentelijke herindelingsverkiezingen en uitgestelde reguliere gemeenteraadsverkiezingen deden zich minder problemen voor. Dit is mede te danken aan de inzet van gemeenten en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ten aanzien van selectie, scholing en instructie van stembureauleden.

In 2010 zijn er wijzigingen doorgevoerd in de Kieswet, zoals de wijziging in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba binnen Nederland en de regeling met betrekking tot de Eerste Kamerverkiezing. Sinds de laatste algehele herziening van de Kieswet uit 1989 is de Kieswet vele malen gewijzigd. Met het aanbrengen van wijzigingen wordt aangetoond dat de Kieswet een levende wet is. Aan het steeds maar weer op onderdelen wijzigen van de Kieswet kleven echter ook bezwaren, vooral op het punt van de onderlinge samenhang van bepalingen. De Kiesraad vindt het dan ook wenselijk dat de Kieswet in zijn geheel opnieuw tegen het licht wordt gehouden en dat daarbij wordt gekeken naar zaken als de toegankelijkheid van de wet, de robuustheid ervan en de mate van gewenste detaillering. Wat betreft dit laatste merkt de Raad van State in zijn advies van april 2010 met betrekking tot het voorstel van wet inrichting verkiezingsproces op dat 'het onderwerp en de strekking van de wijze waarop de uitoefening van het kiesrecht wordt vormgegeven, zich verzet tegen verregaande delegatie'. Dit standpunt wordt door de Kiesraad in zijn advies van 4 november 2008 bevestigd.

Het afgelopen jaar is door verschillende instanties aangedrongen op modernisering van de Kieswet. De eerste die dat in 2010 deed, was de Rotterdamse Commissie tot Onderzoek van de Geloofsbrieven. In haar rapport van 17 maart 2010 deed zij verslag van de Rotterdamse hertelling. Vervolgens kwamen de VNG, de NVVB en de Raad van State met vergelijkbare signalen. Wanneer het kabinet de modernisering van de Kieswet tijdig aanpakt, moet het mogelijk zijn om deze nog vóór de eerstvolgende reguliere Tweede Kamerverkiezing van 2015 te realiseren.

H.R.B.M. Kummeling,
Voorzitter Kiesraad

1 Inleiding: 2010 in grote lijnen

2010: een druk verkiezingsjaar

Door de val van het kabinet waren er in 2010 niet alleen gemeenteraadsverkiezingen, maar werd ook de Tweede Kamer opnieuw gekozen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen werd weer gestemd met het rode potlood. Opvallend bij deze verkiezingen was dat meerdere gemeenten tot een hertelling besloten. Dit besluit was veelal ingegeven door (vermeende) onregelmatigheden in het stemlokaal op de dag van stemming, zoals het toelaten van twee kiezers in een stemhokje en onzekerheid over de uitslag. Het kieswettelijke criterium dat alleen reden kan zijn voor een hertelling, indien de fouten bij de telling zodanig zijn dat zij van invloed kunnen zijn op de zetelverdeling, was in de afweging soms ondergeschikt. De ervaringen bij de gemeenteraadsverkiezingen hebben in de aanloop naar de verkiezing van de Tweede Kamer geleid tot meer aandacht voor de instructie van stembureauleden en voorlichting aan de kiezer. Mede hierdoor gaf het verloop van de Kamerverkiezing een rustiger beeld te zien.

Bij de Tweede Kamerverkiezing was opnieuw sprake van problemen waar kiezers in het buitenland tegenaan liepen. Naar aanleiding hiervan heeft de Kiesraad voorstellen gedaan die het stemmen aanmerkelijk zouden kunnen vereenvoudigen. De Raad bepleit onder meer dat registratie voortaan ook éénmalig en elektronisch, per e-mail of per fax kan plaatsvinden.

Ook het waarborgen van het stemgeheim kreeg veel aandacht. De Kiesraad vindt het belangrijk dat het stembureau goed zicht heeft op de stemhokjes en kiest voor een andere opstelling van de stemhokjes, in plaats van het toestaan van gordijntjes. Volgens de Raad is er geen bezwaar tegen wanneer kiezers zich bij het uitbrengen van hun stem laten vergezellen door jonge kinderen. Van belang is dat er geen ongewenste beïnvloeding van stemgedrag plaatsvindt. De Raad gaat ervan uit dat de stembureaus hier in de praktijk verstandig mee omgaan.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft aangegeven voor beide eerstgenoemde onderwerpen te zoeken naar een oplossing en betreft daarin de adviezen van de Kiesraad.

Na beide verkiezingen is de roep uit de praktijk om stemmachines dan wel elektronische hulpmiddelen bij het tellen luider geworden. De minister van BZK heeft aangegeven de mogelijkheden van elektronische hulpmiddelen bij het tellen te gaan verkennen en de vormgeving van het stembiljet te gaan onderzoeken.

In oktober hebben de eilanden van het land Nederlandse Antillen een nieuwe staatsrechtelijke positie gekregen. De eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn tot Nederland toegetreden. Deze eilanden kenden in maart 2011 de eerste eilandsraadsverkiezingen op basis van de Nederlandse Kieswet. Deze verkiezingen zijn in belangrijke mate vergelijkbaar met de gemeenteraadsverkiezingen. Nederlandse inwoners van deze eilanden hebben ook kiesrecht bij de eerstvolgende Tweede Kamerverkiezing.

Na realisering van de voorgenomen grondwetswijziging kunnen de eilandsraadsleden meestemmen voor de Eerste Kamerverkiezing; dit is nog niet het geval bij de Eerste Kamerverkiezing van mei 2011.

Uitgebrachte adviezen

De Kiesraad heeft in 2010 zeven adviezen uitgebracht (*zie hoofdstuk 4*). Voor het eerst is gelijktijdig met de Raad voor het openbaar bestuur (Rob) een advies uitgebracht. Het onderwerp was gemeentelijke herindelingen. Ook zag de Kiesraad een keer af van het uitbrengen van een advies, omdat het onderwerp van de adviesaanvraag, te weten de wijziging van een tweetal wetten in verband met rechtstreekse betaling van vergoedingen aan politieke ambtsdragers¹, niet direct een aangelegenheid van het kiesrecht of de verkiezingen betrof.

1 Kamerstukken II 2009/2010, 32220 en 32221.

Financiering politieke partijen

Er zou in 2010 een wettelijke regeling voor het toezicht op de financiën van politieke partijen worden ingediend. Dit is echter niet gebeurd mede als gevolg van de val van het kabinet. Wel is in 2010 een initiatiefwetsvoorstel openbaarheid giften aan politieke partijen aangekondigd, maar niet ingediend. Het is nog onduidelijk wat dit betekent voor de regeringsvoornemens, zoals opgenomen in het concept-wetsvoorstel financiering politieke partijen en waarin een toezichthoudende rol voor de Kiesraad was weggelegd.

Wijzigingen Kieswet

De discussie over een aantal wijzigingen in het stelsel van de Eerste Kamerverkiezing is in 2010 afgerond. De Kieswet is op onderdelen aangepast. Het aantal stemmen dat nodig is om bij voorkeur te worden gekozen, is verhoogd van 50 naar 100% van de kiesdeler. Voor politieke groeperingen is het niet meer mogelijk om een lijstencombinatie aan te gaan. De stemming vindt nu in alle provincies op hetzelfde tijdstip plaats, te weten om 15.00 uur.

Inrichting verkiezingsproces

Sinds het najaar van 2006 staat de inrichting van het verkiezingsproces in de politieke belangstelling. Dit heeft in 2008 onder meer geleid tot het concept-wetsvoorstel inrichting verkiezingsproces waarin het actief kiesrecht centraal stond. Na kritische adviezen van onder meer de Raad van State en de Kiesraad, is eind 2010 bekend geworden dat dit concept-wetsvoorstel niet wordt ingediend bij de Tweede Kamer. De minister van BZK heeft aangekondigd een aantal onderwerpen uit het wetsvoorstel mee te nemen in een partiële wijziging van de Kieswet.

Naar aanleiding van een adviesaanvraag van de toenmalige staatssecretaris van BZK in de zomer van 2010, heeft de Kiesraad in januari 2011 advies uitgebracht over het passief kiesrecht. Hierin heeft de Kiesraad onder meer zijn voorkeur uitgesproken voor een algehele herziening van de Kieswet.

Kiesraad als kennis- en informatiecentrum

In 2010 heeft de Kiesraad kennis uitgewisseld en informatie verstrekt over verkiezingen en kiesrecht, zowel nationaal als internationaal (*zie hoofdstuk 9*). De Kiesraad hecht aan contacten met betrokken partijen en instanties en betreft regelmatig verkregen informatie in zijn adviezen. Een nieuw initiatief op dit punt is het, in aanloop naar verkiezingen, gezamenlijk met het ministerie van BZK houden van regionale instructiebijeenkomsten voor gemeenten.

De behoefte aan informatie bij burgers, politieke groeperingen, gemeenten, provincies en media is ook dit jaar toegenomen, zo blijkt uit het aantal contacten van het Informatiepunt Verkiezingen en het aantal bezoekers van de website van de Kiesraad (*zie hoofdstuk 8*). Met de databank verkiezingsuitslagen kunnen sinds het voorjaar van 2010 via de website van de Kiesraad uitslagen geraadpleegd en vergeleken worden, teruggaand tot in beginsel 1848.

Verzelfstandiging (secretariaat) Kiesraad

Er zijn in 2010 belangrijke stappen gezet in het project Uitplaatsing secretariaat. De nieuwe positionering krijgt met de ondertekening van een Mandaat- en volmachtbesluit en een Beheers-regeling haar beslag. Hiermee versterkt de Kiesraad zijn onafhankelijkheid ook op het terrein van het beheer (*zie hoofdstuk 3*).

2 Taken en samenstelling Kiesraad

Taken Kiesraad

De Kieswet regelt in artikel A 1 de instelling van de Kiesraad.

Er is een Kiesraad, gevestigd te 's-Gravenhage.

Artikel A 2 van de Kieswet bepaalt de taak en samenstelling van de Raad.

1. De Kiesraad heeft tot taak de regering en de beide kamers der Staten-Generaal van advies te dienen in uitvoeringstechnische aangelegenheden die het kiesrecht of de verkiezingen betreffen.
2. De Kiesraad treedt voorts op als centraal stembureau in de gevallen waarin de wet dat voorschrijft.
3. De Kiesraad bestaat uit zeven leden.

Naast de in de Kieswet genoemde taken, adviseert de Raad in kieswettelijke gedingen (*zie hoofdstuk 7*) en verstrekt hij informatie aan burgers, politieke partijen, gemeenten, media en andere geïnteresseerden (*zie hoofdstuk 8*).

Samenstelling Kiesraad

De Kiesraad bestaat uit zeven leden. Deze leden worden bij koninklijk besluit benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen twee maal worden herbenoemd. Zij worden benoemd op grond van de deskundigheid die nodig is voor de advisering op het gebied van het kiesrecht en verkiezingen en op grond van hun maatschappelijke kennis en ervaring. De leden van de Kiesraad worden bij hun werkzaamheden ondersteund door een secretariaat.

De Kiesraad kende in 2010 de volgende samenstelling:

Voorzitter: prof. mr. H.R.B.M. Kummeling
Leden: G.J. Schutte (tevens ondervoorzitter)
mw. mr. G.M.M. Blokdijk-Hauwert
mw. prof. dr. M.H. Leyenaar
mw. mr. drs. A.G. van Dijk
W.M.B. Stoker
mr. A.J. te Veldhuis

Mevrouw drs. Van Dijk is bij Koninklijk Besluit van 30 maart 2010 met ingang van 1 april 2010 voor een periode van 4 jaar benoemd tot lid van de Kiesraad. Zij vult de vacature in die per 1 januari 2010 is ontstaan door het vertrek van de heer R.T.B. Heemskerck.

De vacature secretaris-directeur, welke is ontstaan door het vertrek van mevrouw mr. J. Schipper-Spanninga per 1 november 2009, is tot 1 februari 2010 waargenomen door mevrouw mr. R. Hoorweg, plaatsvervangend secretaris-directeur. Met ingang van 1 februari 2010 is de vacature ingevuld met de benoeming van de heer mr. M. Bakker.

3 Organisatie en werkwijze (secretariaat) Kiesraad

Organisatie en formatie secretariaat

Het secretariaat van de Kiesraad ondersteunt de Kiesraad in zijn werkzaamheden en wordt geleid door een secretaris-directeur. Het secretariaat van de Kiesraad heeft een vaste bezetting van twaalf formatieplaatsen. Deze bezetting wordt in verkiezingstijd opgehoogd als gevolg van de instelling van een Informatiepunt Verkiezingen, een gezamenlijk initiatief van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de Kiesraad. Ook in 2010 is een Informatiepunt Verkiezingen ingericht voor zowel de gemeenteraadsverkiezingen als de Tweede Kamerverkiezing.

Vergaderingen Kiesraad

De Kiesraad kwam in 2010 veertien keer bijeen, waarvan tweemaal in zijn hoedanigheid van centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer. Er zijn ook andere bijeenkomsten geweest waarin de Kiesraad was vertegenwoordigd, zoals het overleg met de Vaste Kamercommissie van Binnenlandse Zaken, de Commissie voor het Onderzoek van de Geloofsbrieven en internationale bijeenkomsten.

Wetenschappelijke Raad van Advies

De Kiesraad heeft in 2008 een Wetenschappelijke Raad van Advies ingesteld. De Wetenschappelijke Raad van Advies adviseert de Kiesraad over onderzoeksprogramma's en begeleidt en beoordeelt deze.

De Wetenschappelijke Raad van Advies is als volgt samengesteld:

Voorzitter: prof. dr. W. Voermans, hoogleraar Staats- en bestuursrecht, Universiteit Leiden
Leden: dr. H. van der Kolk, universitair docent en onderzoeker Politieke Wetenschappen, Universiteit Twente
dr. J. van Merriënboer, historicus, verbonden aan het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis
Secretaris: dr. R. de Jong, onderzoeker Kiesraad, historicus

De leden en de secretaris hebben in 2010 gewerkt aan de totstandkoming van de verkiezingsatlas. In deze atlas wordt een historisch overzicht gegeven van onder meer opkomst, kiesrecht, kiesstelsel en opkomst van politieke partijen. De atlas wordt in juni 2011 uitgegeven.

Bastian Michel, student rechten en wiskunde aan de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht, heeft in 2010 voor de Kiesraad onderzoek verricht naar de werking van kieskringen.

Verzelfstandiging

In 2008 ging een project uitplaatsing van start met als doel het secretariaat van de Kiesraad op afstand van het ministerie van BZK te plaatsen en op deze manier een zo groot mogelijke onafhankelijkheid voor de Kiesraad te realiseren. Eind 2010 is door de toenmalige staatssecretaris van BZK, mevrouw drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten, besloten af te zien van het voornemen om een eigen rechtspersoonlijkheid toe te kennen aan de Kiesraad en zijn secretariaat. Vooral de in kaart gebrachte financiële consequenties waren te groot. Het besluit van de staatssecretaris had instemming van de Kiesraad. Het secretariaat van de Kiesraad blijft beheersmatig deel uitmaken van het ministerie van BZK en de medewerkers van het secretariaat blijven formeel in dienst van het ministerie. Wel is, conform de wens van de Raad, gekozen voor een onafhankelijker 'ophanging' van het secretariaat van de Raad binnen het ministerie door versterking van de beheersmatige rol van de Kiesraad ten opzichte van zijn eigen secretariaat, ingaande 1 januari 2011.

Kwaliteitstraject

In 2010 zijn door het secretariaat van de Kiesraad enkele acties ondernomen ter verdere verbetering van de dienstverlening aan zowel de Kiesraad als aan derden.

De website² is verbeterd, onder meer door opnemng van een rubriek met antwoorden op veel-gestelde vragen. Het volledige archief van de Raad is gedigitaliseerd. De op de website geplaatste adviezen zijn doorzoekbaar gemaakt. Bijzondere vermelding verdient de digitale databank met verkiezingsuitslagen.³ In deze databank worden alle verkiezingsuitslagen vanaf 1848 en van de Europese parlementsverkiezingen vanaf 1979 opgenomen. De verkiezingsuitslagen zijn op te vragen in tabel- en in kaartvorm en kunnen onderling worden vergeleken. In 2010 is een begin gemaakt met het vullen van deze databank met uitslagen van verkiezingen van gemeenteraden, provinciale staten en Eerste Kamer.

Externe contacten

De Kiesraad en zijn secretariaat onderhouden vele externe contacten, zowel nationaal als internationaal.

Er vindt periodiek overleg plaats met de voor kiesrechtangelegenheden verantwoordelijke bewindspersoon op het ministerie van BZK, met ambtenaren van dat ministerie, met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en met de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken.

In 2010 vond overleg plaats met een tweetal commissies uit de Tweede Kamer. Op 22 april is gesproken met de Commissie voor het Onderzoek van de Geloofsbrieven en op 7 december vond overleg plaats met de Vaste commissie voor Binnenlandse Zaken. Dit laatste overleg vond mede plaats naar aanleiding van het advies dat de Kiesraad in september 2010 heeft uitgebracht met betrekking tot de gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezing.

Ambtelijk overleg over een mogelijk gewijzigde opzet van waterschapsverkiezingen in Nederland vond in 2010 plaats met vertegenwoordigers van de Unie van Waterschappen en van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Ter voorbereiding op in 2010 gehouden verkiezingen, heeft het secretariaat van de Kiesraad in 2010 een bijdrage geleverd aan door het ministerie van BZK georganiseerde voorlichtingsbijeenkomsten voor gemeenten. Ook heeft het secretariaat meegewerkt aan instructiebijeenkomsten voor gemeenten en politieke partijen voor OSV (Ondersteunende Software Verkiezingen).

Op initiatief van het secretariaat van de Raad vond op 9 september 2010 een bijeenkomst plaats met vertegenwoordigers van de 19 hoofdstembureaugemeenten waarin de ervaringen van de hoofdstembureaus met de gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezing werden besproken.

In 2010 waren er ook de nodige internationale contacten (*zie hoofdstuk 9*). Gedurende het gehele jaar waren er contacten met zusterorganisaties en is het internationale netwerk van de Raad benut voor het inwinnen van informatie voor door de Raad uit te brengen adviezen. De Kiesraad hecht veel waarde aan het hebben en onderhouden van zowel de nationale als internationale contacten. De kennis en informatie die tijdens bijeenkomsten worden gewisseld, dragen bij aan de adviesrol en kennisfunctie van de Kiesraad.

2 Website Kiesraad: www.kiesraad.nl.

3 De databank verkiezingsuitslagen is te benaderen via www.kiesraad.nl of via www.verkiezingsuitslagen.nl.

4 De Kiesraad als adviesorgaan

De Kiesraad is adviescollege voor regering en parlement betreffende het kiesrecht en de organisatie en uitvoering van verkiezingen.

De Kiesraad bracht in 2010 de volgende formele adviezen uit.⁴

Op verzoek van de toenmalige staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK):

1. Wijziging van de Kieswet met betrekking tot het aangaan van lijstencombinaties ten behoeve van de Eerste Kamerverkiezing (18 maart 2010).
2. Herindelingsverkiezingen in relatie tot de zittingsduur van gemeenteraden (1 april 2010).
3. Wijziging van het Kiesbesluit in verband met de invoering van inlevering bij het centraal stembureau van kandidatenlijsten voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer (26 augustus 2010).
4. Modellenregeling in verband met de nieuwe positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba (20 september 2010).
5. Modellenregeling in verband met het wetsvoorstel Eerste Kamerverkiezingen (2010).

Spontaan (evaluatie)advies:

6. Naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen en de Tweede Kamerverkiezing (22 september 2010).

Op verzoek van de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu:

7. Verlenging van de zittingsduur van de waterschapsbestuurders (16 december 2010).

In de Kaderwet adviescolleges⁵ is opgenomen dat de minister de beide kamers der Staten-Generaal binnen drie maanden na ontvangst in kennis stelt van zijn standpunt over een door hem gevraagd en tijdig uitgebracht advies. In de praktijk wordt deze termijn niet altijd gerealiseerd.

In dit hoofdstuk wordt kort de inhoud weergegeven van de verschillende adviezen. Ook is een eventuele reactie vermeld.

1. **Wijziging van de Kieswet met betrekking tot het aangaan van lijstencombinaties ten behoeve van de Eerste Kamerverkiezing (18 maart 2010)**

De Kiesraad heeft een advies uitgebracht over een wijziging in de Kieswet waarbij onder andere een andere opzet van de mogelijkheid tot het aangaan van lijstencombinaties voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer wordt voorgesteld.⁶ De Eerste Kamer wordt gekozen door de leden van provinciale staten. De kern van de voorgestelde regeling was om het voor politieke groeperingen niet langer mogelijk te maken om na bekendwording van de uitslag van een provinciale statenverkiezing te beslissen of - en in hoeverre - het aangaan van een lijstencombinatie voor de Eerste Kamerverkiezing voor hen zinvol is en eventueel een extra restzetel oplevert.

De Kiesraad is het met de staatssecretaris eens dat dit niet zou moeten kunnen. Wel vindt de Raad de voorgestelde regeling onnodig ingewikkeld en afwijkend van het systeem van de Kieswet.

De Raad stelt daarom een eenvoudiger alternatief voor: al vóór de provinciale statenverkiezingen dient een verklaring tot het aangaan van een lijstencombinatie te worden ingeleverd, waarover pas na die verkiezing door de Kiesraad wordt beslist.

De Raad van State achtte een regeling waarbij de kandidaatstelling voor de Eerste Kamer wordt vervroegd, of waarbij groeperingen bindende verklaringen afleggen met betrekking tot lijstencombinaties, op een tijdstip voorafgaand aan de provinciale statenverkiezingen, in strijd met artikel 55 van de Grondwet en adviseerde negatief over het voorstel.⁷

4 De door de Kiesraad uitgebrachte adviezen zijn in te zien via de website www.kiesraad.nl.

5 Artikel 24.

6 Kamerstukken II, 2009/10, 32 191.

7 Advies Raad van State van 7 april 2010, no. W04.10.0037/I, p.2.

Het kabinet volgde deze conclusie van de Raad van State. Omdat de bezwaren ook gelden voor een regeling die toestaat dat kandidaat-statenleden de kandidaatstelling en lijstverbinding verzorgen, is uiteindelijk gekozen voor de enige nog resterende mogelijkheid, namelijk het schrappen van lijstencombinaties voor de Eerste Kamerverkiezing.

2. Herindelingsverkiezingen in relatie tot de zittingsduur van gemeenteraden (1 april 2010)

De staatssecretaris van BZK verzocht in december 2009 de Raad voor het openbaar bestuur (Rob) en de Kiesraad om gezamenlijk advies uit te brengen over het onderwerp herindelingsverkiezingen in relatie tot de zittingsduur van gemeenteraden. Omdat beide Raden een verschillende taak hebben, kozen zij ervoor om niet gezamenlijk, maar apart te reageren op dit verzoek. Het advies van de Kiesraad richt zich op de vraag hoe lang de zittingsduur van een gemeenteraad maximaal verlengd kan worden en op de uitvoeringstechnische aspecten van het kiesrecht, bijvoorbeeld de vraag of een politieke partij voldoende mensen op de kandidatenlijst heeft staan om na een langere periode te voorzien in een vacature. Het advies van de Rob⁸ gaat in op de continuïteit van het lokale bestuur en het fusieproces van de ambtelijke en bestuurlijke organisaties. In het advies van de Kiesraad staat dat het normale ritme waarbij eens in de vier jaar gemeenteraadsverkiezingen plaatsvinden, wordt doorbroken in geval van gemeentelijke herindelingsverkiezingen. Vooral als deze halverwege de reguliere zittingsduur van een gemeenteraad plaatsvinden, vinden er (ter plaatse) maar liefst drie raadsverkiezingen in een periode van vier jaar plaats. Dit kan worden voorkomen door de zittingsduur van een gemeenteraad 'op te rekken', waarbij het de vraag is hoelang dit kan. De Kiesraad vindt het aanvaardbaar dat de zittingsduur, in geval van een gemeentelijke herindeling halverwege een zittingsperiode, wordt verlengd tot maximaal zes jaar en drie maanden. Dit betreft dan de periode van 1 januari in het jaar van herindeling, tot maart van het jaar waarin, na een reguliere verkiezing te hebben overgeslagen, weer wordt aangesloten bij die reguliere gemeenteraadsverkiezingen. De Kiesraad ziet daarbij geen uitvoeringstechnische bezwaren.

De Kiesraad tekent in het advies nog aan mogelijk op een later moment terug te komen op het vraagstuk van een meer flexibele vorm van gemeenteraadsverkiezingen. Daarbij kan worden gedacht aan een regeling die het gemeenten in bepaalde situaties toestaat om tussentijdse ontbinding mogelijk te maken en verkiezingen uit te schrijven.

Er is nog geen reactie ontvangen van de minister op dit advies.

3. Wijziging van het Kiesbesluit in verband met de invoering van inlevering bij het centraal stembureau van kandidatenlijsten voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer (26 augustus 2010)

In dit advies gaat de Kiesraad in op een voorstel tot wijziging van het Kiesbesluit in verband met de invoering van inlevering bij het centraal stembureau van kandidatenlijsten voor de Eerste Kamerverkiezing. De wijziging regelt waar en wanneer de formulieren voor de kandidatenlijsten en de diverse te ondertekenen verklaringen verkrijgbaar zijn. Het is een praktische uitwerking van de regeling van kandidaatstelling bij het centraal stembureau in plaats van bij de provincie, conform een eerder advies van de Kiesraad.⁹

De Raad adviseert positief over deze wijziging. In aanvulling hierop adviseert de Raad om in het Kiesbesluit te bepalen dat de genoemde formulieren ook bij het centraal stembureau verkrijgbaar zijn. Ten behoeve van de eenduidigheid in de regeling is uiteindelijk in het Besluit van 18 november 2010 tot wijziging van het Kiesbesluit¹⁰ opgenomen dat deze formulieren verkrijgbaar zijn bij het centraal stembureau (omdat de inlevering van de formulieren ook daar plaatsvindt). Overigens is het ook nog mogelijk dat de provinciale griffies deze documenten aanbieden.

4 & 5. Modellenregeling in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba (20 september 2010) en modellenregeling in verband met het wetsvoorstel Eerste Kamerverkiezing (2010)

De Kiesraad heeft twee adviezen uitgebracht over voorstellen tot wijziging van de modellen die horen bij de Kieswet en het Kiesbesluit. De modellenregeling behoeft enerzijds aanpassing in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba binnen Nederland.

⁸ Advies Raad voor het openbaar bestuur over herindelingsverkiezingen in combinatie met de zittingsduur van gemeenteraden van 1 april 2010, te raadplegen via www.rfv.nl.

⁹ Advies Kiesraad van 15 juli 2009 'Wijziging Kieswet m.b.t. verkiezing Eerste Kamer', te raadplegen via www.kiesraad.nl.

¹⁰ Stb. 210, nr. 791.

Anderzijds is herziening nodig vanwege wijzigingen van de Kieswet in relatie tot de Eerste Kamer. Daarbij gaat het om de voorgenomen verhoging van de voorkeurdrempel, beperking van de mogelijkheid tot het aangaan van lijstencombinaties en vaststelling van het tijdstip van de stemming voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer.

De aanpassingen geven de Kiesraad op een aantal punten aanleiding tot commentaar, maar in algemene zin merkt de Kiesraad op dat de thans voorgestelde modellen op adequate wijze zijn aangepast aan de wijzigingen in de wetgeving. De opmerkingen van de Kiesraad zijn in hoofdzaak gevolgd bij de vaststelling van de nieuwe modellen.

6. Evaluatieadvies naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen en de Tweede Kamerverkiezing (22 september 2010)

Zoals gebruikelijk heeft de Kiesraad een advies uitgebracht over het verloop van de in 2010 gehouden gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezing. Beide verkiezingen zijn naar het oordeel van de Kiesraad over het algemeen goed verlopen. Wel komt de Raad met het oog op de toekomst met suggesties voor verbetering van het verkiezingsproces. Dit betreft zaken als het stemgeheim, kiesrecht Nederlanders in het buitenland en gebruik van elektronische hulpmiddelen bij het tellen, stemmachines en wijziging van de verkiezingsdata in 2014 en 2015.

Stemgeheim

Het stemgeheim is essentieel in het stemproces. Kiezers uiten bedenkingen wat betreft het waarborgen hiervan. Soms voelen zij zich bij het uitbrengen van hun stem door andere kiezers 'in hun rug bespied'. De grootte van de stembiljetten speelt hierbij een rol. De Kiesraad voelt niet voor een eventuele invoering van gordijntjes in stemhokjes omdat daarmee ook het stembureau zijn verantwoordelijkheid voor een goede procesgang in het stemlokaal, inclusief stemhokjes, niet meer kan waarmaken. Volgens de Kiesraad kan het artikel in de Kieswet, dat voorschrijft dat de toegang zichtbaar moet zijn voor het publiek, worden geschrapt. De Kiesraad vindt het voorts niet bezwaarlijk als kiezers zich bij het uitbrengen van hun stem laten vergezellen door jonge kinderen. Van belang is dat er geen ongewenste beïnvloeding van stemgedrag plaatsvindt. De Kiesraad gaat ervan uit dat de stembureaus hiermee in de praktijk verstandig omgaan.

Kiesrecht Nederlanders in het buitenland

De Kiesraad komt in het advies met voorstellen die het stemmen door Nederlanders in het buitenland aanmerkelijk vereenvoudigen. Zo bepleit de Raad dat registratie voortaan elektronisch per e-mail of per fax kan plaatsvinden én desgewenst eenmalig. Nu moet dit schriftelijk, per post, gebeuren en ook voor iedere verkiezing opnieuw. Daarbij gaat nogal eens wat mis. De Kiesraad is voorstander van het niet langer per post toezenden van stembiljetten naar kiezers in het buitenland en stelt voor deze te laten downloaden vanaf de website van de gemeente Den Haag. De Kiesraad wil in dat verband een nieuwe opzet van het stembiljet. De Raad stelt verder nog voor dat Nederlanders in het buitenland voortaan ook anders dan met een rood potlood kunnen stemmen. Hij hoopt dat hierdoor minder stemmen ongeldig worden verklaard.

Elektronische hulpmiddelen bij het tellen

De Kiesraad bepleit in zijn advies om te komen tot een snelle invoering van elektronische hulpmiddelen (scanapparatuur) bij het tellen van de stemmen. De werkzaamheden van stembureauleden en tellers worden hierdoor aanzienlijk verlicht, aldus de Raad.

Elektronische stemmachines

De Kiesraad vraagt in het advies om op korte termijn te komen met eisen voor elektronische stemmachines. Deze machines zijn enkele jaren geleden afgeschaft omdat regering en parlement van mening waren dat niet langer werd voldaan aan enkele voor een zuiver en integer verkiezingsproces noodzakelijke waarborgen, zoals garantie van het stemgeheim, transparantie en controleerbaarheid. De Raad vindt dat deze waarborgen het toetsingskader moeten vormen voor een eventuele hernieuwde invoering van elektronische stemmachines in ons land.

Datum volgende gemeenteraadverkiezingen en Tweede Kamerverkiezing

De Kiesraad heeft in zijn advies verzocht na te gaan of, voor wat betreft de gemeenteraadsverkiezingen van 2014, de datum van de dag van stemming een week naar achteren zou kunnen worden verplaatst, omdat die dag zou vallen op 5 maart 2014, Aswoensdag, de dag na carnaval. De Raad wees erop dat dit wetswijziging vergt, aangezien art. F1 van de Kieswet op dit moment slechts voorziet in de mogelijkheid van vervroeging van de dag van kandidaatstelling (en daarmee ook van de dag van stemming).

Voor de Tweede Kamerverkiezing van 2015 is de dag van stemming gepland op 13 mei, de dag vóór Hemelvaartsdag. De dag van kandidaatstelling is gepland op 31 maart, voorafgaand aan Goede Vrijdag en Pasen. De Kiesraad heeft geadviseerd om deze beide dagen te vervroegen.

In het advies wordt verder aandacht besteed aan zaken als het verlenen van een onderhandse volmacht en het verloop van een hertelling.

Reactie minister op advies

In een bijlage bij de brief van 8 november 2010¹¹ aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal geeft de minister van BZK de reactie van het kabinet op dit advies van de Kiesraad weer.

Over het stemgeheim tekent de minister aan dat het kabinet eraan hecht dat het stemlokaal zodanig is ingericht dat het stemgeheim is gewaarborgd. Alle kiezers hebben in dit opzicht recht op een gelijke behandeling. De minister zegt toe dat de huidige formuleringen in de Kieswet en het Kiesbesluit worden bezien om na te gaan of door aanpassing van de formuleringen tegemoet kan worden gekomen aan de klachten van kiezers op dit punt.

Met betrekking tot het kiesrecht van Nederlanders in het buitenland antwoordt de minister dat het kabinet in oktober 2009 op een aantal van deze onderwerpen (downloaden registratieformulieren, elektronische indiening van registratieverzoeken en afschaffen rode potlood voor kiezers buiten Nederland) is ingegaan in het kader van de evaluatie van de verkiezing voor de leden van het Europees Parlement.¹²

Het voornemen om een nieuw model stembiljet te ontwerpen is opgenomen in de evaluatie van het ministerie van BZK over de gemeenteraadsverkiezingen van april 2010.¹³

Voor Nederlanders die buiten Nederland wonen bestaat geen equivalent van de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens en reisdocumenten waaruit het Nederlanderschap blijkt. Daarom moet voor elke verkiezing een registratie plaatsvinden waarbij de persoon die wil stemmen zijn Nederlanderschap aantoont. Zoals eerder is gemeld aan de Kamer, kan het overwogen (permanente) Register Niet Ingezetenen (RNI) voor de kiezers in het buitenland mogelijk een oplossing bieden. Wanneer het RNI is gerealiseerd, kan worden bezien of het mogelijk is af te zien van de registratie voor elke verkiezing.

Over de elektronische hulpmiddelen bij het tellen en de eisen voor elektronische stembiljetten bracht de minister naar voren dat het kabinet bij de evaluatie van de gemeenteraadsverkiezingen heeft vastgesteld dat het model van het stembiljet aan vernieuwing toe is. Niet alleen om het mogelijk te maken dat blinden, slechtzienden en analfabeten er beter mee overweg kunnen, maar ook om het tellen van stemmen makkelijker te maken. Bij dit onderzoek wordt ook de vraag betrokken of er mogelijkheden zijn om een nieuw model van een papieren stembiljet betrouwbaar met elektronische hulpmiddelen te tellen. Het kabinet is niet voornemens om op korte termijn kwaliteitseisen voor stembiljetten en stemcomputers op te stellen. Ook internationale ontwikkelingen geven geen aanleiding om dit besluit te heroverwegen.

De minister benadrukt dat de tijd dat blindelings kon worden vertrouwd op de betrouwbaarheid van stembiljetten en stemcomputers niet meer zal terugkomen. Mochten de stembiljetten/stembiljetcomputers weer worden toegelaten, dan zal er voor elke verkiezing discussie plaatsvinden over de beveiliging ervan. Beveiliging is namelijk een 'ratrace' die niet ophoudt, aldus de minister. De gebruikte techniek moet continu worden herzien en vernieuwd om beveiligingsrisico's voor te blijven. En zelfs als dat op excellente wijze gebeurt, zullen er vraagtekens worden gezet bij de betrouwbaarheid van de techniek. Een uniek proces als de verkiezingen moet uit een dergelijk spanningsveld worden gehouden, aldus de minister.

11 Kenmerk BPR 2010/U56335.

12 Kamerstukken II 2009/10, 31142, nr. 16.

13 Kenmerk BPR 2010/U51917.

Wat betreft de wijziging van de verkiezingsdatum voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 reageerde de minister van BZK in eerste instantie afwijzend op het advies, maar gaf hij in een later stadium aan dat hij dit alsnog zal regelen.

De minister kondigde in zijn reactie op het voorstel voor wijziging van de datum voor de Tweede Kamerverkiezing in 2015 een onderzoek aan naar een meer duurzame regeling van de verkiezingstijdstippen.

7. Verlenging van de zittingsduur van de waterschapsbestuurders (16 december 2010)

In het regeerakkoord spreekt het kabinet het voornemen uit om van de waterschapsverkiezingen indirecte verkiezingen te maken. De bestuurders van de waterschappen worden dan niet meer direct gekozen door de kiezers, maar door de gemeenteraden. De volgende gemeenteraadsverkiezingen vinden in het voorjaar van 2014 plaats. Om de waterschapsverkiezingen daarbij te laten aansluiten, moet de zittingsduur van de huidige waterschapsbesturen worden verlengd tot vijf en een half jaar. In zijn advies concludeert de Kiesraad dat een dergelijke verlenging mogelijk is, maar daar is wel een speciale wettelijke voorziening voor nodig. In het advies gaat de Raad ook in op de vraag of de waterschapsverkiezingen onder de werking van de Kieswet kunnen worden gebracht. De Raad ondersteunt een onderzoek naar deze mogelijkheid.

5 Verkiezingen

De Kiesraad is het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer, de Eerste Kamer en het Europees Parlement.

In 2010 vonden de volgende verkiezingen plaats:

- 3 maart: verkiezingen gemeenteraden;
- 9 juni: verkiezing Tweede Kamer;
- 24 november: gemeentelijke herindelingsverkiezingen in 19 gemeenten en uitgestelde reguliere gemeenteraadsverkiezingen in 10 gemeenten;
- november: waterschapsverkiezingen provincie Zeeland (Waterschap Scheldestromen).

Verkiezing gemeenteraden

Op 3 maart 2010 vonden in 394 gemeenten verkiezingen plaats. Op 24 november 2010 vonden in 10 gemeenten uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen plaats en in 19 gemeenten herindelingsverkiezingen. Hoewel de Kiesraad bij de gemeenteraadsverkiezingen niet optreedt als centraal stembureau, brengen ook deze verkiezingen werkzaamheden voor (het secretariaat van) de Kiesraad mee. Burgers, gemeenten, politieke partijen, en media doen in de aanloop naar deze verkiezingen frequent een beroep op de Kiesraad als kennis- en informatiecentrum. Om de vragen die aan de Kiesraad worden gesteld te kunnen beantwoorden, is tijdens de gemeenteraadsverkiezingen een Informatiepunt Verkiezingen ingesteld. Het Informatiepunt is een samenwerkingsverband tussen de Kiesraad en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Politieke groeperingen die zich hebben geregistreerd bij de Kiesraad voor deelname aan de Tweede Kamerverkiezing, hoeven zich niet apart te registreren bij de gemeenten. Hun registratie bij de Kiesraad werkt door naar de gemeenteraadsverkiezingen (zie hoofdstuk 6). Met het oog hierop vindt een publicatie plaats in de Staatscourant van de bij de Kiesraad geregistreerde aanduidingen van politieke partijen.¹⁴

Vergelijking verkiezingsuitslagen gemeenteraden 2006 en 2010

	2006	2010
Aantal geldige stemmen	6.909.480	6.581.330
Aantal ongeldige/blanco stemmen	30.510	31.804
Percentage blanco stemmen	0,44%	0,48%
Aantal kiesgerechtigden	11.851.753	12.216.546
Opkomst	6.939.990	6.613.134
Opkomstpercentage	58,56%	54,13%

¹⁴ Zie publicatie in Staatscourant van 10 december 2009 voor gemeenteraadsverkiezingen en van 27 september 2010 voor uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen c.q. herindelingsverkiezingen.

Verkiezing Tweede Kamer

De reguliere verkiezing van de Tweede Kamer was gepland in 2011, maar door de val van het kabinet in februari 2010 werd er op 9 juni 2010¹⁵ een zogeheten ontbindingsverkiezing gehouden.

De Kiesraad stelt in zijn hoedanigheid van centraal stembureau voor de Tweede Kamerverkiezing niet alleen de definitieve verkiezingsuitslag vast, maar heeft ook nog de volgende taken:

- registratie van namen ('aanduidingen') van politieke partijen;
- beoordeling van de geldigheid van lijstencombinaties;
- de nummering van kandidatenlijsten;
- toewijzing zetels en benoeming Kamerleden.

In 2010 zijn door de Kiesraad negentien verzoeken tot registratie behandeld. Daarbij is door de Raad beoordeeld of de naam (aanduiding) die een politieke groepering wil registreren aanvaardbaar is. (Zie: hoofdstuk 6).

Op 27 april 2010 zijn door de politieke groeperingen bij de hoofdstembureaus in de verschillende kieskringen in Nederland kandidatenlijsten ingeleverd. Hierbij is door 16 van de 18 deelnemende partijen gebruik gemaakt van de mogelijkheid van centrale kandidaatstelling bij de gemeente Den Haag. De Kiesraad heeft geconstateerd dat door geen enkele groepering voor meerdere kieskringen verschillende kandidatenlijsten zijn ingeleverd.

De hoofdstembureaus hebben de geldigheid van de kandidatenlijsten beoordeeld. De nummering van de kandidatenlijsten vond op 29 april 2010 plaats tijdens een openbare zitting van de Kiesraad, waarbij door de Raad tevens is beslist over de geldigheid van de aangevraagde lijstencombinaties. Het proces-verbaal dat is opgemaakt van deze zitting is ter inzage gelegd bij de Kiesraad en is gepubliceerd in de Staatscourant.

Op woensdag 9 juni 2010 hebben 9.442.977 van de 12.524.152 kiesgerechtigden hun stem uitgebracht. Daarmee lag het opkomstpercentage van deze verkiezing met 75,40% onder dat van 2006 (80,35%).

Vergelijking verkiezingsuitslagen Tweede Kamer 2006 en 2010

	2006	2010
Aantal geldige stemmen	9.838.683	9.416.001
Aantal ongeldige/blanco stemmen	16.315	26.976
Percentage blanco stemmen	0,17%	0,29%
Aantal kiesgerechtigden	12.264.503	12.524.152
Opkomst	9.854.998	9.442.977
Opkomstpercentage	80,35%	75,40%

De hoofdstembureaus zijn op vrijdag 11 juni 2010 in een zitting bijeengekomen om de stemtotalen per kieskring vast te stellen. Op basis van deze uitkomsten kon de officiële uitslag van de verkiezing worden vastgesteld. Dit is gebeurd door de Kiesraad tijdens een openbare zitting op 15 juni 2010. Hoewel de Kiesraad formeel alleen tot taak heeft de aantallen uitgebrachte stemmen per groepering en per kandidaat en de daarop gebaseerde zetelverdeling bekend te maken, is op verzoek van de Commissie voor het Onderzoek van de Geloofsbrieven van de Tweede Kamer het gebruik ontstaan dat de Raad ook een oordeel uitspreekt over de betrouwbaarheid van de uitslag.

15 Zie het Koninklijk Besluit tot ontbinding van de Tweede Kamer van 18 maart 2010, Staatsblad 2010, nr. 131.

De Kiesraad heeft hiervoor de processen-verbaal van die stembureaus beoordeeld waarin door kiezers bezwaren waren gemaakt of waarin onregelmatigheden waren gemeld. Op basis van deze gegevens en de algemene informatie die de Kiesraad ter beschikking stond, oordeelde de Raad dat de resultaten van de onderzoeken en de ingebrachte bezwaren geen aanleiding gaven de betrouwbaarheid van de uitslag in twijfel te trekken.¹⁶

In de periode van 25 mei tot 12 juni 2010 heeft een waarnemersmissie van de Organisatie voor Samenwerking en Veiligheid in Europa (OVSE) de Tweede Kamerverkiezing in Nederland gevolgd. Het rapport dat op 9 september 2010 is uitgebracht naar aanleiding van dit bezoek is overwegend positief over de gang van zaken rondom de verkiezing.¹⁷ De OVSE gaat in zijn advies onder meer in op de Nederlandse keuze om weer terug te gaan naar het stemmen met papier en potlood. Hierover wordt aangetekend dat deze beslissing positief en passend was in het licht van de problemen die waren gerezen rond het stemmen met stemcomputers. De transparante wijze waarop dit probleem is aangepakt, heeft bijgedragen aan publiek vertrouwen in het politieke proces. Hoewel de OVSE stelt dat het Nederlandse juridische kader een goede basis biedt voor het houden van democratische verkiezingen, zijn er ook enkele punten van kritiek, zoals over de wijze waarop in Nederland het stemmen bij volmacht is geregeld. Dit is, ondanks de recente aanpassingen, niet helemaal in lijn met de Nederlandse richtlijnen en bepaalde internationale normen, aldus de OVSE. Ook heeft de OVSE kritiek geuit op het feit dat kiezers, kandidaten en partijen belangrijke aspecten van het verkiezingsproces (waaronder de resultaten) niet kunnen aanvechten bij een rechter. De OVSE acht het lovenswaardig dat Nederland regelmatig het verkiezingsproces evalueert. De OVSE stelt dat met de voorgenomen Wet financiering politieke partijen (Wfpp) een eerste stap kan worden gezet op weg naar verantwoording en transparantie in het proces van financiering van politieke partijen.

Verkiezingen gemeentelijke herindeling

Als besloten is tot samenvoeging van gemeenten, dienen er tussentijds verkiezingen plaats te vinden voor de gemeenteraad van de nieuwe gemeente. De herindelingswet, die specifiek voor een bepaalde herindeling geldt, bepaalt dat de herindeling altijd ingaat op 1 januari. De verkiezingen worden daarom in het najaar voorafgaand aan de datum van herindeling gehouden. In een dergelijke situatie wordt een eventuele reguliere gemeenteraadsverkiezing in datzelfde (na)jaar gehouden. De herindelingswet wijst één gemeente aan die belast is met de organisatie van de verkiezingen.

Op 24 november 2010 hebben in 19 gemeenten herindelingsverkiezingen plaatsgevonden. Ook waren er in 10 gemeenten nog uitgestelde raadsverkiezingen, omdat in die gemeenten de voorgenomen herindeling niet doorging.

Ook bij herindelingsverkiezingen dient de Kiesraad de bij hem geregistreerde aanduidingen en namen van gemachtigden te publiceren.¹⁸ Politieke groeperingen die zich geregistreerd hebben bij de Kiesraad voor deelname aan de Tweede Kamerverkiezing, hoeven zich niet ook nog apart te registreren ten behoeve van een herindelingsverkiezing. Hun registratie bij de Kiesraad werkt door naar deze verkiezing.

Zeeuwse waterschapsverkiezingen

Een enkele keer ontvangt de Kiesraad een adviesaanvraag van het ministerie van Infrastructuur en Milieu over de waterschapsverkiezingen.¹⁹ In verband met de fusie van twee waterschappen vonden in het najaar van 2010 in Zeeland (tussentijdse) waterschapsverkiezingen plaats. In aanloop naar deze verkiezingen, heeft de Kiesraad advies uitgebracht.²⁰ Waterschapsverkiezingen vallen formeel niet onder de werking van de Kieswet en de Kiesraad heeft bij deze verkiezingen geen wettelijke taak, maar de Raad heeft ze wel gevolgd.

Bij de waterschapsverkiezingen is een nieuw model stembiljet gebruikt en is gekozen voor het handmatig tellen van de stemmen. Een delegatie van de Kiesraad heeft tijdens een bezoek op 23 november 2010 aan het waterschap Scheldestromen uitleg gekregen over de stemopneming. Door de Kiesraad is opnieuw gewezen op de risico's van 'family voting'.

16 Het volledige proces-verbaal van de openbare zitting van 15 juni 2010 is te vinden op www.kiesraad.nl.

17 The Netherlands 'Early parliamentary elections' 9 juni 2010.

18 Zie publicatie in Staatscourant van 20 september 2010.

19 Aanpassing Waterschapswet (27 augustus 2009), advies over ontwerp-Waterschapsbesluit (3 juli 2007), advies verlenging zittingsduur waterschapsbestuurders (20 december 2010).

20 Zie het Advies wijziging Waterschapsbesluit ter aanpassing van de voorziening voor het briefstemmen, een advies van 18 december 2009, te vinden op www.kiesraad.nl.

Waar het aantal ongeldige stembiljetten bij de laatste (landelijke) waterschapsverkiezingen nog bijna 10% bedroeg, is met behulp van de aangepaste zogenoemde brief-in-brief stemmethode een percentage van 0,2 behaald (vergelijkbaar met het percentage ongeldige stemmen bij reguliere verkiezingen).

Uit een adviesaanvraag over de mogelijkheid tot verlenging van de zittingsduur van waterschapsbestuurders (zie hoofdstuk 5) blijkt dat de volgende waterschapsverkiezingen mogelijk indirect worden gehouden. Het is daarmee onzeker geworden of dit Zeeuwse experiment landelijke navolging zal krijgen.

Vorbereiding verkiezingen 2011

De verkiezingen voor de provinciale staten vinden plaats op 2 maart 2011. Op die dag vinden ook de eilandsraadsverkiezingen plaats. De eilandsraad is een orgaan van gekozen volksvertegenwoordigers binnen de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba en voorheen binnen de Nederlandse Antillen, nu Caribisch Nederland. De eilandsraad controleert het Bestuurscollege bestaande uit een gezaghebber en meerdere eilandgedeputeerden. De eilandsraad is vergelijkbaar met de gemeenteraad en wordt ook voor vier jaar rechtstreeks gekozen.

Bij zowel de provinciale statenverkiezingen als de eilandsraadsverkiezingen treedt de Kiesraad niet op als centraal stembureau, maar wel als informatiecentrum. Bij de Eerste Kamerverkiezing op 23 mei 2011 treedt de Kiesraad wel op als centraal stembureau. Ter voorbereiding op de verkiezingen is tot eind juni 2011 een Informatiepunt Verkiezingen ingesteld.

Software voor verkiezingen

Bij gemeenteraadsverkiezingen, de Tweede Kamerverkiezing en de herindelingsverkiezingen is in 2010 door politieke partijen, (hoofd)stembureaus en centraal stembureaus Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) gebruikt. Deze software dient ter ondersteuning van de kandidaatstelling en de berekening en vaststelling van de uitslag. Doordat een aantal verkiezingen kort na elkaar zijn gehouden, raken de gebruikers steeds meer vertrouwd met OSV als betrouwbaar hulpmiddel bij de verkiezingen. Er zijn in aanloop naar iedere verkiezing regionale instructiebijeenkomsten gehouden voor verschillende gebruikersgroepen en er is door de softwareleverancier, IVU Traffic Technologies, een helpdesk ingericht waar gebruikers terecht konden met vragen of problemen. Na afloop van de gemeenteraadsverkiezingen is door TNS-Nipo onder de gebruikers een evaluatie uitgevoerd. De evaluatie laat zien dat de software in zijn algemeenheid goed heeft gefunctioneerd. Verbeterpunten, die zich vooral richten op de gebruiksvriendelijkheid, zijn voor een deel nog vóór de Tweede Kamerverkiezing van juni 2010 in de software doorgevoerd.

De Kiesraad heeft besloten om OSV ook te laten ontwikkelen voor de Eerste Kamerverkiezing. Met het oog op een tijdige uitrol voor deze verkiezing, die plaatsvindt op 23 mei 2011, is in het najaar van 2010 begonnen met het testen van deze module. Daarnaast is begonnen met het aanpassen van OSV, zodat deze ook in Caribisch Nederland kan worden gebruikt bij komende verkiezingen. Met het realiseren van deze beide modules is OSV van de ontwikkelfase in de beheerfase beland. In deze fase is het, naast het algemeen beheer van de software, van belang om ervoor te zorgen dat OSV aansluiting blijft houden bij de behoeften van gebruikers. In dit verband is in 2010 een eerste aanzet gedaan om te komen tot een oprichting van een zogeheten OSV-gebruikerspanel.

Vervulling van tussentijdse vacatures

De voorzitter van de Kiesraad heeft tot taak om bij het opvallen van een plaats in de Tweede Kamer, de Eerste Kamer of het Europees Parlement een kandidaat te benoemen als lid van het betreffende vertegenwoordigende orgaan.

In 2010 zijn in de volgende vacatures opvolgers benoemd:

Vertegenwoordigend orgaan	Aantal tussentijdse vacatures	Verdeling over de lijsten
Tweede Kamer	15	Christen Democratisch Appèl (CDA): 7 VVD: 6 PVV (Partij voor de Vrijheid): 1 Partij van de Arbeid (P.v.d.A.): 1
Eerste Kamer	3	Christen Democratisch Appèl (CDA): 1 VVD: 1 Democraten 66 (D66): 1
Europees Parlement	2	PVV (Partij voor de Vrijheid): 1 VVD: 1
Vertegenwoordigend orgaan	Aantal tussentijdse tijdelijke vacatures i.v.m. ziekte of zwangerschap	Verdeling over de lijsten
Tweede Kamer	4	SP (Socialistische Partij): 1 GROENLINKS: 1 Partij van de Arbeid (P.v.d.A.): 2

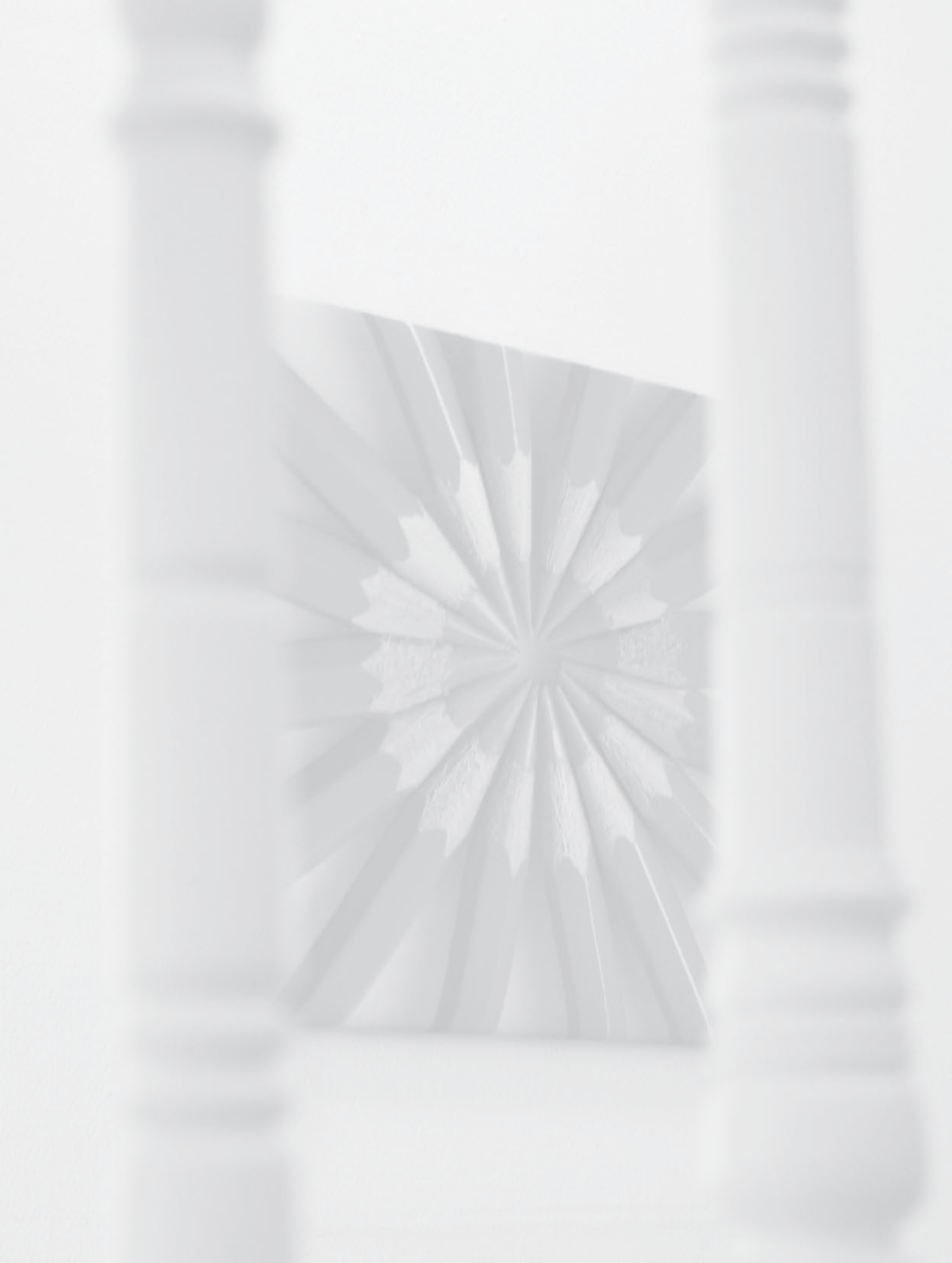
De vacatures hingen samen met de vorming van het nieuwe kabinet of met het feit dat een lid van de Eerste Kamer of het Europees Parlement benoemd werd tot lid van de Tweede Kamer.

Onderstaand overzicht geeft een beeld van het aantal tussentijdse vacatures in de afgelopen jaren.

Vertegenwoordigend orgaan	2010	2009	2008	2007	2006
Tweede Kamer	19	8	8	17	8
Eerste Kamer	3	4	0	3	2
Europees Parlement	2	1	1	3	0

Het aantal tussentijdse vacatures blijkt redelijk stabiel te zijn. Het relatief grote aantal tussentijdse vacatures in de Tweede Kamer in de jaren 2007 en 2010 komt doordat kamerleden na de verkiezingen van november 2006 en juni 2010 toetraden tot het kabinet.

Om de hier genoemde taak goed te kunnen vervullen, heeft het secretariaat van de Kiesraad geregeld contact met de griffies van de Eerste en Tweede Kamer. Benoemingen in tussentijdse vacatures in het Europees Parlement lopen ook via de griffie van de Tweede Kamer.

6 Registratie van aanduidingen

In 2010 heeft de Kiesraad als centraal stembureau de nodige verzoeken behandeld tot registratie (en wijziging) van aanduidingen van politieke groeperingen voor de Tweede Kamerverkiezing. Er zijn in 2010 géén verzoeken ontvangen tot opneming (of wijziging) van een aanduiding in de registers voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer en het Europees Parlement.²¹

Het aantal registratieverzoeken voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer lag in 2010 hoger dan in 2009. In 2009 werden 8 nieuwe aanduidingen geregistreerd en in 2010 19. Ook in 2007 en 2008 waren dit er beduidend minder, respectievelijk 3 en 7. Het grotere aantal registratieverzoeken in 2010 komt doordat verkiezingen werden gehouden voor de Tweede Kamer. Politieke groeperingen hadden tot en met maandag 15 maart 2010 de mogelijkheid om een aanduiding te registreren voor deze verkiezing. De Kiesraad heeft in 2010 één verzoek buiten behandeling gelaten wegens onvolledigheid ervan.

Het registratieformulier is vereenvoudigd en is beschikbaar gesteld via de website van de Kiesraad.

Nieuwe aanduidingen

De volgende 19 aanduidingen zijn in 2010 nieuw geregistreerd in het register voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer:

- Partij Rechten Kind
- Meebeslissen.nl
- Partij van de Niks
- Partij één
- HHH Partij
- LOT to.kg
- de Nieuwe Volkspartij
- Lijst 0
- Ik Stem Voor Nederland
- EERLIJK
- MOED
- De Stem van Jezelf
- Verenigd Nederland
- VIPS10
- Piratenpartij
- Liberaal Democratische Partij (LibDem)
- De Groenen
- 50PLUS
- Unie van Democraten (De Unie)

De aanduiding 'Partij voor Mens en Spirit' is in het register gewijzigd in 'Partij voor Mens en Spirit (MenS)' en de aanduiding 'Partij voor de Vrijheid' is gewijzigd in 'PVV (Partij voor de Vrijheid)'.

Schrapping van een geregistreerde aanduiding

In het register van aanduidingen voor de verkiezing van de Tweede Kamer zijn in 2010 vijfenveertig aanduidingen geschrapt.²² Deze schrappingen hielden verband met het feit dat door de betreffende politieke groeperingen geen geldige kandidatenlijst was ingeleverd voor de Tweede Kamerverkiezing van 2010.

In het register van aanduidingen voor de Eerste Kamer en het Europees Parlement zijn in het verslagjaar geen aanduidingen geschrapt.

²¹ Het register is te raadplegen via de website www.kiesraad.nl.

²² Zie website Kiesraad www.kiesraad.nl.

Publicatie geregistreerde aanduidingen met het oog op verkiezingen

De Kiesraad heeft in 2010 een aantal openbare kennisgevingen gedaan in de Staatscourant over de bij hem geregistreerde aanduidingen van politieke groeperingen voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer, en de namen van de gemachtigden en hun plaatsvervangers. De voor deze verkiezing geregistreerde aanduidingen gelden namelijk niet alleen voor de Tweede Kamerverkiezing, maar hebben ook doorwerking naar verkiezingen op decentraal niveau.

Openbare kennisgevingen van geregistreerde aanduidingen	Datum publicatie Staatscourant
Tweede Kamerverkiezing 9 juni 2010.	13 april 2010
Herindelingsverkiezingen 24 november 2010	23 september 2010
Provinciale statenverkiezingen 2 maart 2011	9 december 2010

Uit de betreffende publicaties blijkt dat voor de Tweede Kamerverkiezing in totaal 61 aanduidingen bij de Kiesraad geregistreerd stonden. Mede als gevolg van schrapping van aanduidingen na de Tweede Kamerverkiezing in juni 2010, hadden in totaal 17 bij de Kiesraad geregistreerde aanduidingen doorwerking naar de verkiezingen van november 2010. 20 aanduidingen hadden doorwerking naar de provinciale statenverkiezingen van maart 2011.

7 Rechtszaken

De Kiesraad heeft in 2010 betrokkenheid gehad bij verschillende rechtszaken. Het betrof zowel zaken waarin de Kiesraad partij was, als zaken waarin de Kiesraad als adviseur optrad. In de zaken waarin de Kiesraad als adviseur optrad, werd door de voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) om inlichtingen verzocht op grond van artikel 8:45 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Voor het eerst in de geschiedenis van de Kiesraad heeft het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en van Bonaire, Sint Eustatius en Saba de Kiesraad om inlichtingen gevraagd.

Rondom de gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 2010 zijn 34 beroepschriften ingediend waarbij de Kiesraad door de Afdeling is gevraagd om inlichtingen. De meeste zaken zijn aanhangig gemaakt naar aanleiding van de kandidaatstellingsprocedure die plaatsvond op 19 januari 2010. In 15 van deze beroepszaken is geen uitspraak gedaan, omdat de ingestelde beroepen werden ingetrokken. Verder is in een aantal zaken geen inhoudelijke uitspraak gedaan, omdat geen griffierecht werd betaald of omdat het beroep niet binnen de daarvoor gestelde termijn werd ingediend.

Bij 2 zaken was de Kiesraad als partij betrokken. Eén zaak was al aanhangig gemaakt naar aanleiding van de weigering van de Kiesraad in 2009 tot terugbetaling van de waarborgsom ten behoeve van de kandidaatstelling van de EUROPESE KLOKKENLUIDERSPARTIJ (EKP).²³ De andere zaak heeft zich afgespeeld na de Tweede Kamerverkiezing naar aanleiding van het besluit van de Kiesraad tot schrapping van de desbetreffende aanduiding, omdat geen geldige kandidatenlijst was ingeleverd.

Hierna worden de beroepszaken besproken die nieuwe jurisprudentie hebben opgeleverd. Onder het kopje 'overige zaken' wordt een aantal uitspraken genoemd waarbij de Kiesraad niet als partij of adviseur betrokken was, maar die wel van belang zijn voor het kiesrecht.

In de bijlage bij dit jaarverslag wordt een overzicht gegeven van alle kieswetzaken waarbij de Kiesraad betrokken is geweest als partij of als adviseur.

Hoofdstembureaus geen belanghebbende

De hoofdstembureaus Goirle en Assen hadden op hun zittingen van 22 april 2010 tot onderzoek van de kandidatenlijsten een aantal door politieke groeperingen ingediende kandidatenlijsten geldig verklaard. Na de zitting is de hoofdstembureaus gebleken dat deze lijsten door hen ten onrechte geldig zijn verklaard. De hoofdstembureaus hebben vervolgens beroep ingesteld tegen de door hen zelf genomen besluiten. De hoofdstembureaus en de Kiesraad hebben zich op het standpunt gesteld dat, gelet op de strikte en korte termijnen in de Kieswet, de hoofdstembureaus niet bevoegd zijn tot intrekking of wijziging van de besluiten tot geldigverklaring van de kandidatenlijsten. De enige mogelijkheid om de ten onrechte genomen besluiten ongedaan te maken was volgens de hoofdstembureaus en de Kiesraad door daartegen beroep in te stellen.

De hoofdstembureaus en de Kiesraad zijn niet gevolgd in hun standpunt. In zijn uitspraken van 29 januari 2010 heeft de Afdeling geoordeeld dat met het openstellen van beroep voor belanghebbenden tegen besluiten van bestuursorganen is bedoeld rechtsbescherming te bieden tegen overheidshandelen. Dit rechtsmiddel is volgens de Afdeling niet gegeven om een bestuursorgaan de mogelijkheid te bieden een door haarzelf genomen besluit ongedaan te maken, ook niet indien het meent zelf niet bevoegd te zijn tot intrekken of wijzigen van dat besluit. De Afdeling is niet toegekomen aan de vraag of in dit geval de bevoegdheid tot het intrekken of wijziging van het in beroep aangevochten besluit ontbreekt. De Afdeling heeft de beroepen niet-ontvankelijk verklaard.

Geslachtsnaam politicus in aanduiding

Het centraal stembureau van de gemeente 's-Gravenhage heeft bij besluit van 30 december 2009 het registratieverzoek van de aanduiding 'Stop Wilders.nu' afgewezen omdat dit in strijd zou zijn

23 Na een uitspraak van de Rechtbank Leeuwarden is inmiddels door de EKP hoger beroep ingesteld.

met de openbare orde. De aanduiding zou door het gebruik van de naam van de heer Wilders – deze had daarvoor geen toestemming verleend – diens persoonlijke levenssfeer aantasten. De politieke vereniging Stop Wilders.nu heeft daartegenin gebracht dat de door haar beoogde registratie is bedoeld om een oordeel van de kiezers over het gedachtegoed van de heer Wilders mogelijk te maken en dat daarmee de aanduiding niet is gericht op de persoon van de heer Wilders, maar op het gedachtegoed dat hij vertegenwoordigt. Volgens de politieke groepering is de aanduiding daarom niet in strijd met de openbare orde.

De Afdeling heeft de Kiesraad gevolgd in zijn reactie en heeft het beroep gegrond verklaard. Volgens de Afdeling komt in de gewenste aanduiding 'Stop Wilders.nu' tot uitdrukking dat deze partij zich verzet tegen het gedachtegoed van de heer Wilders. De Afdeling wijst erop dat in de Kieswet is voorzien in limitatieve gronden voor het weigeren van een aanduiding. Uitgangspunt bij de beoordeling van een registratieverzoek is, dat een politieke groepering vrij is in het kiezen van de aanduiding. Een ruime uitleg van de weigeringsgrond 'strijd met de openbare orde' ligt, volgens de Afdeling, gelet op deze bedoeling van de wet om een grote vrijheid te waarborgen bij de aanduiding van de naam van een politieke groepering en daarmee de politieke strijd te voeren, niet in de rede. Daarom is ook de enkele omstandigheid dat de politieke groepering geen toestemming heeft gevraagd om de naam van de politicus te gebruiken niet in strijd met de openbare orde, aldus de Afdeling.

Vereniging met volledige rechtsbevoegdheid

Het centraal stembureau Utrecht heeft in zijn besluit van 17 december 2009 het verzoek om registratie van de aanduiding 'Partij Vrij Utrecht (PVU)' in het register ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen niet-ontvankelijk verklaard. Het centraal stembureau baseert deze beslissing op de notariële akte waarin de statuten zijn opgenomen. Bovendien blijkt uit het bewijs van inschrijving in het handelsregister dat het verzoek is gedaan door een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid. De politieke groepering 'Partij Vrij Utrecht (PVU)' heeft hiertegen beroep ingesteld en betoogt dat door de aanwezigheid van statuten in een notariële akte sprake is van een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid.

De Afdeling heeft de Kiesraad niet in zijn inlichtingen gevolgd en heeft het beroep gegrond verklaard. Omdat de statuten zijn opgenomen in een notariële akte, biedt de Kieswet geen grondslag om de aanduiding niet te registreren. De omstandigheid dat de notaris in de aanhef van de notariële akte, voorafgaand aan de vastlegging van de statuten, bij de aanduiding van de politieke groepering heeft vermeld dat deze 'thans nog een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid' is, was voor de Afdeling geen aanleiding om een ander oordeel te geven.

Overige zaken

Het Algemeen Dagblad heeft beroep ingesteld tegen een vonnis van de kantonrechter waarin de vordering van een journalist is toegewezen dat hij als gemeenteraadslid geïnstalleerd mag worden, zonder dat dit consequenties heeft voor zijn dienstverband bij AD Nieuwsmedia. Het gerechtshof 's-Gravenhage heeft dit vonnis vernietigd.²⁴ Het hof is tot de conclusie gekomen dat een krant een journalist die bij hem in dienst is, onder omstandigheden mag verbieden om tegelijkertijd actief te zijn als gemeenteraadslid. Naar aanleiding van deze zaak zijn Kamervragen gesteld die door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn beantwoord.²⁵

De Hoge Raad heeft in een tweetal cassatiezaken uitspraak gedaan in beroepszaken van de Staat en de SGP.²⁶ De kern van de arresten van de Hoge Raad is dat de SGP vrouwen niet mag uitsluiten van kandidatenlijsten voor de verkiezingen. De Staat is volgens de Hoge Raad verplicht effectieve maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat de SGP het passief kiesrecht aan vrouwen binnen de partij toekent. In dat verband is van belang geacht dat de keuze van dergelijke door de Staat te treffen maatregelen een afweging van belangen vergt die in zodanige mate samenvalt met afwegingen van politieke aard, dat zij niet van de rechter kan worden verlangd.

In 2010 zijn door verschillende rechtbanken uiteenlopende uitspraken gedaan over de ter inzage legging en openbaarmaking op grond van de Wet openbaarheid van bestuur van kandidatenlijsten (model H1) waarop het woonadres is vermeld van kandidaten. Tegen een aantal uitspraken is hoger beroep ingesteld bij de Afdeling waarover in 2011 een uitspraak wordt verwacht.

²⁴ Arrest van het gerechtshof 's-Gravenhage van 28 september 2010, zaak nr: LJN BO0124.

²⁵ Aanhangsel van de handelingen, vergaderjaar 2010-2011, nr. 1200.

²⁶ Arresten van de Hoge Raad van 9 april 2010, zaak nrs: LJN: BK4547 en LJN: BK4549.

8 Communicatie

In 2010 is een begin gemaakt met het realiseren van verbeteringen om de verschillende doelgroepen van de Kiesraad beter te informeren:

- de website besteedt meer aandacht aan actualiteiten (72 nieuwsberichten in 2010 tegenover 60 in 2009), er is een uitgebreide afdeling Frequently Asked Questions (FAQ) op de site gezet en er is een Engelstalige afdeling aan de website toegevoegd;
- de databank met verkiezingsuitslagen is aanzienlijk uitgebreid;
- de informatievoorziening via het Informatiepunt Verkiezingen is geoptimaliseerd (onder andere door een inwerkprogramma);
- er hebben verschillende informatiebijeenkomsten in het land plaatsgevonden voor hoofdstembureaus en politieke partijen;
- er is een notitie geschreven over de mogelijkheden van het gebruik van sociale media, naar aanleiding waarvan de Kiesraad inmiddels beschikt over een eigen Twitteraccount.

Rondom de verkiezingen die dit jaar plaatsvonden, voor de gemeenteraadsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezing, is de Kiesraad opnieuw veelvuldig geconsulteerd, via het Informatiepunt en de website, door burgers, gemeenten en politieke partijen. Opvallend was de grote belangstelling van de kant van media. Vooral in verkiezingstijd is er veel woordvoering geweest richting landelijke en regionale dagbladen, radio, televisie en persbureaus. Ook zijn enkele interviews gegeven, voor kranten en radio. Op belangrijke momenten is afstemming gezocht met de voorlichters van het ministerie van BZK.

Onderstaand is meer informatie over de website, het Informatiepunt Verkiezingen, de databank verkiezingsuitslagen en publicaties opgenomen.

Bezoekersaantallen website

De stijgende lijn in het aantal bezoekers van de website zette ook in 2010 door. Uiteraard speelde daarbij een rol dat er meerdere verkiezingen plaatsvonden (in 2009 was dat alleen de verkiezing voor het Europees Parlement). Werd de website in 2008 gemiddeld 400 keer per maand bezocht, in 2009 steeg dat tot een gemiddelde van ruim 2000 bezoekers en in 2010 lag het gemiddeld aantal bezoekers per maand zelfs boven de 3000.

Maand	Totaal	Gemiddeld per dag	Piekdag
Januari	4386	141	05 januari: 303
Februari	1616	57	23 februari: 57
Maart	5136	484	04 maart: 1558
April	1800	60	29 april: 241
Mei	2194	70	03 mei: 277
Juni	14.528	484	16 juni: 3088
Juli	1268	40	05 juli: 102
Augustus	1032	33	03 augustus: 74
September	1658	55	30 september: 126
Oktober	1488	48	05 oktober: 143
November	1562	52	25 november: 107
December	1273	50	21 december: 128
Totaal	37.941	131	

De uitschieter in 2010 hangt samen met de Tweede Kamerverkiezing. Ook in de maand van de gemeenteraadsverkiezingen is een groot bezoekersaantal gehaald. Het grote aantal bezoekers in januari is terug te voeren op de kandidaatstelling voor de gemeenteraadsverkiezingen.

Informatiepunt Verkiezingen

Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen (3 maart 2010) is begin september 2009 het Informatiepunt Verkiezingen van start gegaan. Na de val van het kabinet-Balkenende IV, eind februari 2010, werd het Informatiepunt Verkiezingen voortgezet ten behoeve van de Tweede Kamerverkiezing (9 juni 2010). De belangrijkste taken van het Informatiepunt Verkiezingen waren: het verstrekken van informatie aan burgers, gemeenten, politieke partijen, pers en andere organisaties, over kieswetgeving en de organisatie van verkiezingen. In de drukste periode was het Informatiepunt bemand door drie externe medewerkers. Eind juni 2010 is het Informatiepunt Verkiezingen opgeheven, om in november 2010 weer van start te gaan met het oog op de gemeentelijke herindelingsverkiezingen op 24 november 2010, de provinciale statenverkiezingen op 2 maart 2011 en de Eerste Kamerverkiezing op 23 mei 2011.

Gemeenteraadsverkiezingen 2010

In de periode dat het Informatiepunt Verkiezingen actief was voor de gemeenteraadsverkiezingen (september 2009 tot en met maart 2010), werden in totaal 4146 vragen behandeld, per mail (18%) of telefoon (82%). In januari, de maand waarin politieke partijen kandidatenlijsten inleverden bij de hoofdstembureaus, werden de meeste vragen gesteld (in totaal 1155 vragen). Op de dag van stemming werden tevens veel vragen gesteld (in totaal 164). Daarna kwamen nog de nodige vragen binnen over hertelling van stembiljetten.

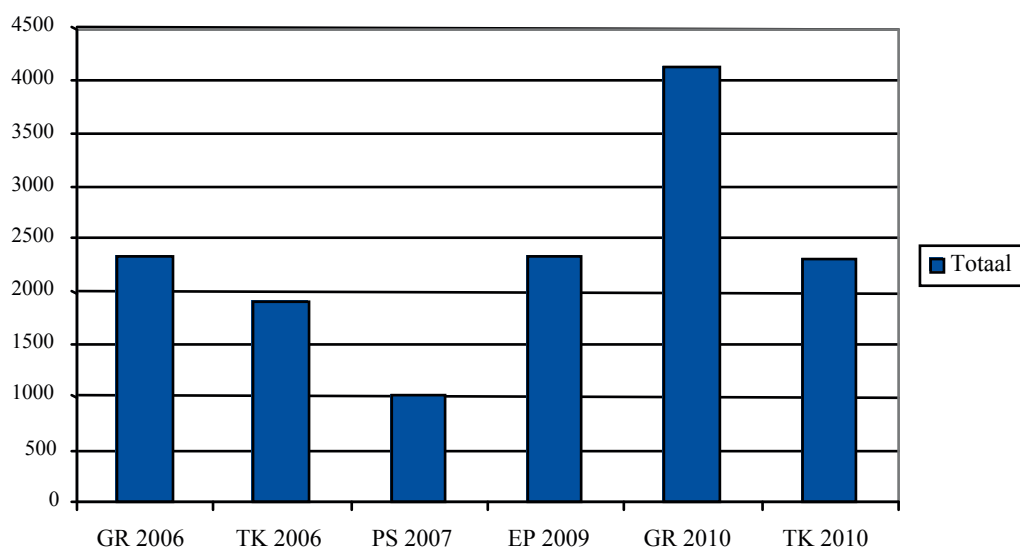
Het Informatiepunt heeft aanzienlijk meer vragen behandeld dan bij de eerdere gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Gecorrigeerd naar de periode waarin het Informatiepunt actief was, werden er nog altijd 44% meer vragen voorgelegd dan in 2006. De meeste vragen waren afkomstig van gemeenten (69%). Veel vragen gingen over het inleveren van de kandidatenlijsten (15 %) en over de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) (13%).

Tweede Kamerverkiezing 2010

In de periode dat het Informatiepunt Tweede Kamerverkiezing actief was (februari tot en met juni 2010) werden in totaal 2316 vragen behandeld, per mail (24%) of telefoon (76%). In juni, de maand waarin de verkiezing plaatsvond, werden de meeste vragen gesteld (in totaal 863). Er was een scherpe toename van het aantal vragen op de dag van stemming (in totaal 314). Daarna nam het aantal vragen sterk af.

Het Informatiepunt heeft voor de Tweede Kamerverkiezing van 2010 20% meer vragen behandeld dan in 2006. Opnieuw waren de meeste vragen bij deze verkiezing afkomstig van gemeenten (43%). De meeste vragen betroffen de stempas (14%).

Figuur 1: Vergelijking totaal aantal vragen Informatiepunt Verkiezingen ²⁷

²⁷ Ontleend aan de rapportage van het Informatiepunt Verkiezingen 2010, te vinden op de website van de Kiesraad www.kiesraad.nl. Het aantal vragen dat tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2010 is gesteld, was aanzienlijk hoger dan het aantal vragen dat tijdens de andere verkiezingen is gesteld. Dit had met name te maken met veel vragen over de hertelling in Rotterdam.

Databank verkiezingsuitslagen 1848-heden

In 2005 heeft de Kiesraad op verzoek van de toenmalige minister van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties de taak op zich genomen om na afloop van verkiezingen statistische gegevens over die verkiezingen te publiceren, een taak die daarvoor door het Centraal Bureau voor de Statistiek werd uitgevoerd. Omdat het in Nederland ontbrak aan een databank met verkiezingsuitslagen, is in overleg met het ministerie besloten een dergelijke databank op te zetten. Het gaat om uitslagen van de verkiezingen van de Tweede Kamer, de Eerste Kamer, het Europees Parlement, de gemeenteraden, de provinciale statenverkiezingen en (m.i.v. 2011) de eilandsraadsverkiezingen in Caribisch Nederland. De databank is in 2010 aangevuld met de uitslagen van de verkiezingen voor de gemeenteraden en de Tweede Kamer die dit jaar zijn gehouden. Ook zijn de herindelingsverkiezingen en de uitgestelde reguliere gemeenteraadsverkiezingen van november 2010 in de databank opgenomen.

Het is in 2010 mogelijk gemaakt om uitslagen per kandidaat per gemeente, in tabelvorm en in een kaart, op te vragen.

De databank is rond beide verkiezingen in 2010 vaak bezocht, maar ook buiten verkiezingstijd mag de databank zich in een grote belangstelling verheugen.

Activiteit per maand

Maand	Hits	Page views	Bezoekers
Januari 2010	geen gegevens bekend		
Februari 2010	geen gegevens bekend		
Maart 2010	1.361.706	356.774	73.685
April 2010	144.923	92.248	3.286
Mei 2010	137.586	83.522	3.680
Juni 2010	2.160.878	549.993	118.022
Juli 2010	152.092	92.418	3.306
Augustus 2010	129.559	84.939	2.586
September 2010	131.442	86.038	2.296
Oktober 2010	137.759	83.227	2.521
November 2010	132.409	78.184	2.767
December 2010	97.677	62.485	2.029
Totaal	4.586.031	1.569.828	214.178

Publicaties

In 2010 bracht de Kiesraad een aantal bundels uit met verkiezingsuitslagen en aanverwante data: een bundel 'Kerngegevens' van de Tweede Kamerverkiezing (2010) en drie bundels 'Statistische Gegevens' van de verkiezingen voor het Europees Parlement (2009), de gemeenteraden (2010) en de Tweede Kamer (2010). Tevens verscheen het tweede deel in de Kiesraadreeks: 'Internationale electorale standaarden en het Nederlandse verkiezingsproces', door Laurens de Wit (die als freelance onderzoeker werkzaam is geweest voor de Kiesraad).

Wet openbaarheid van bestuur

De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) regelt zowel de actieve als de passieve openbaarmaking van documenten. De Kiesraad geeft aan de actieve openbaarmakingsverplichting van artikel 8 van de Wob invulling door het plaatsen van zoveel mogelijk relevante documenten op zijn website, door het uitgeven van persberichten en voorlichtingsmateriaal.

De Kiesraad heeft in 2010 één Wob-verzoek ontvangen en afgedaan. Het betrof een verzoek van een burger die gegevens wilde hebben met betrekking tot een politieke groepering, de PVV (Partij voor de Vrijheid).

De Kiesraad heeft op dit verzoek, waar het betreft het registratieverzoek en de verklaring aanwijzing gemachtigde, positief beslist. Ten aanzien van de notariële akte en het bewijs van inschrijving heeft de Kiesraad besloten dit verzoek buiten behandeling te laten. De statuten van een vereniging, en dus ook die van een politieke partij, zijn beschikbaar bij de Kamer van Koophandel, evenals een uittreksel uit het handelsregister. Op grond van artikel 6, vijfde lid, van de Wob heeft de Kiesraad het voornemen tot verstrekking eerst meegedeeld aan de belanghebbende. De belanghebbende heeft niet gereageerd, waarna de informatie in geanonimiseerde vorm is verstrekt.

9 Internationale ontwikkelingen

Bij het schrijven van adviezen biedt rechtsvergelijkend onderzoek een nuttige bijdrage. Door niet alleen nationaal, maar ook in internationaal verband informatie uit te wisselen, vergroot de Kiesraad zijn kennis. In 2010 is daarom aandacht besteed aan het opbouwen en verder onderhouden van het internationale relatiernetwerk. Hieronder volgt een korte weergave van de verschillende activiteiten die op dat terrein zijn ontplooid.

In de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezing is Nederland bezocht door een waarnemersdelegatie vanuit de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). De Kiesraad heeft met de delegatie gesproken. Door de secretaris-directeur van de Kiesraad is een presentatie verzorgd over huidige en mogelijk toekomstige taken en verantwoordelijkheden van de Kiesraad en over het Nederlandse stelsel van zetelverdeling.

In juni 2010 heeft GRECO (Groep van Landen tegen Corruptie), een orgaan van de Raad van Europa, een rapport uitgebracht over Nederland en in dat verband onder meer gekeken naar de regels inzake financiering van politieke partijen in Nederland.

Op 22 en 23 juni vond in Londen het 7e EMB (Electoral Management Bodies) congres plaats. Het thema van de conferentie was 'Every voter counts'. De Kiesraad was vertegenwoordigd door mevrouw prof. dr. M.H. Leyenaar, de secretaris-directeur en een medewerker van het secretariaat. Door het Raadslid is een presentatie verzorgd in één van de werkgroepen en de secretaris-directeur heeft verslag gedaan van de verkiezingen in 2010.

Op 16 en 17 november 2010 was een medewerker van het secretariaat aanwezig bij de derde 'e-voting Review meeting' in Straatsburg. E-voting is een verzamelnaam voor alle vormen van elektronisch stemmen, zoals het stemmen via internet of met behulp van stemmachines. De projectgroep 'Good Governance in the Information Society' van de Raad van Europa organiseert deze tweejaarlijkse bijeenkomst. Een aantal lidstaten (en Brazilië) deed verslag over de ontwikkeling en voortgang van e-voting in hun land. Ook een tweetal internationale organisaties (ODHIR en ACEEEO) gaf hun visie op dit onderwerp.

Het secretariaat van de Kiesraad heeft in 2010 enkele malen zusterorganisaties in het buitenland bevroegd onder meer over de procedure en uitvoering van het stemmen vanuit het buitenland, alsmede over de problematiek van hertelling en herstemming.

10 Financiën

De Kiesraad valt budgettair onder hoofdstuk VII, artikel 31.5, van de Rijksbegroting en ontvangt zijn geld van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De Raad werkt conform de begrotings- en verantwoordingscyclus van dat ministerie.

Het besteedbare budget van de Kiesraad bedroeg in 2010 € 2.805.000. Dit is inclusief de extra middelen die in 2010 zijn ontvangen voor de ontwikkeling van de Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV) en in verband met de vervroegde Tweede Kamerverkiezing. Ook is hierin de zogeheten bedrijfsvoeringtaakstelling verwerkt die binnen het ministerie van BZK is doorgevoerd.

In 2010 is 94,78% van het budget uitgegeven.

	Werkbegroting	Gerealiseerde uitgaven
Personele uitgaven (salariskosten vast personeel)	€ 927.000	€ 882.128
Materiële uitgaven, huisvesting en tijdelijk personeel	€ 1.878.000	€ 1.776.578
Totaal	€ 2.805.000	€ 2.658.706

In dit overzicht zijn niet de waarborgsommen opgenomen die de Kiesraad ontvangt voor de registraties van aanduidingen en voor de kandidaatstelling van politieke groeperingen. Deze waarborgsommen worden op een aparte rekening geboekt van het ministerie van BZK en vervallen aan de Staat als zij niet behoeven te worden teruggestort aan degenen die de waarborgsommen hebben betaald.

De Kiesraadleden ontvangen een vergoeding voor hun inzet. De voorzitter ontvangt een maandelijkse vergoeding gebaseerd op 0,3 fte in schaal 18 BBRA. De leden van de Raad ontvangen een vacatievergoeding van € 235 per vergadering en een reiskostenvergoeding.

Bij de Raad en zijn secretariaat zijn geen personen werkzaam waarop de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens van toepassing is.

BIJLAGE

Bijlage

Overzicht van de rechtszaken waarbij de Kiesraad was betrokken

1. Zaken waarin Kiesraad partij was

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Politieke vereniging Liberaal Democratische Partij / Kiesraad</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 15 september 2010, zaak nr. 201006413/1²⁸</p>	G 1	<p>De politieke groepering Liberaal Democratische Partij heeft beroep ingesteld tegen het besluit van 15 juni 2010 van het centraal stembureau voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal tot schrapping van de aanduiding 'Liberaal Democratische Partij' in het register van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De Kiesraad, in diens hoedanigheid van centraal stembureau, had de aanduiding geschrapt, omdat voor de laatstgehouden verkiezing van de leden van de Tweede Kamer geen geldige kandidatenlijst was ingeleverd.</p>	<p>De Afdeling heeft geoordeeld dat de Kiesraad de aanduiding 'Liberaal Democratische Partij' terecht met toepassing van artikel G 1, zevende lid, onder, d, van de Kieswet uit het register heeft geschrapt. Verder heeft de Afdeling geoordeeld dat het betoog van de politieke groepering dat de Kiesraad onzorgvuldig jegens haar heeft gehandeld niet slaagt. Het beroep is ongegrond verklaard.</p>
<p>EUROPESE KLOKKENLUIDERS PARTIJ (EKP) / Kiesraad</p> <p>Uitspraak van de rechtbank Leeuwarden van 1 november 2010, zaak nr. AWB 69/2397 (www.rechtspraak.nl)</p>	H 12	<p>De Kiesraad heeft in zijn besluit van 9 augustus 2009 zijn weigering tot terugbetaling van de waarborgsom ten behoeve van de kandidaatstelling van de EUROPESE KLOKKENLUIDERSPARTIJ (EKP) voor de verkiezing van de leden van het Europese Parlement gehandhaafd. Tegen dit besluit is door deze politieke groepering beroep ingesteld bij de rechtbank Leeuwarden. Daartoe heeft het zich op het standpunt gesteld dat politieke groeperingen in de Kieswet wat betreft de betaling van de waarborgsom ongelijk worden behandeld, hetgeen in strijd is met het gelijkheidsbeginsel dan wel met Europese verdragen en regelgeving.</p>	<p>De rechtbank heeft het beroep gegrond verklaard, maar de rechtsgevolgen van het vernietigde besluit in stand gelaten. De rechtbank is tot de conclusie gekomen dat er geen schending is van artikel 26 van het IVBPR. Tegen deze uitspraak is inmiddels door de EUROPESE KLOKKENLUIDERSPARTIJ (EKP) hoger beroep ingesteld bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.</p>

28 De uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak kunnen worden ingezien op www.raadvanstate.nl

2. Zaken waarin Kiesraad als adviseur optrad

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Vereniging Partij Vrij Utrecht (PVU) / Centraal stembureau Utrecht</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 7 januari 2010, zaak nr. 200910033/1</p>	<p>G 3</p>	<p>Het centraal stembureau Utrecht heeft in zijn besluit van 17 december 2009 het verzoek om registratie van de aanduiding 'Partij Vrij Utrecht (PVU)' in het register ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen niet-ontvankelijk verklaard. Het centraal stembureau baseert deze beslissing op de notariële akte waarin de statuten zijn opgenomen. Bovendien blijkt uit het bewijs van inschrijving in het handelsregister dat het verzoek is gedaan door een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid. De politieke groepering 'Partij Vrij Utrecht (PVU)' heeft hiertegen beroep ingesteld en betoogt dat door de aanwezigheid van statuten in een notariële akte sprake is van een vereniging met volledige rechtsbevoegdheid.</p>	<p>De Afdeling heeft het beroep gegrond verklaard. Omdat de statuten zijn opgenomen in een notariële akte, biedt de Kieswet geen grondslag om de aanduiding niet te registreren. De omstandigheid dat de notaris in de aanhef van de notariële akte, voorafgaand aan de vastlegging van de statuten, bij de aanduiding van de politieke groepering heeft vermeld dat deze 'thans nog een vereniging met beperkte rechtsbevoegdheid' is, was voor de Afdeling geen aanleiding om een ander oordeel te geven.</p>
<p>Vereniging Partij van de Islamitische Democraten / Hoofdstembureau gemeente Den Haag</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 15 januari 2010, zaak nr. 201000060/1</p>	<p>G 1, G 2, G 3</p>	<p>Het centraal stembureau van de gemeente 's-Gravenhage heeft bij besluit van 29 december 2009 het verzoek tot registratie van de aanduiding 'Islamitische Democraten' afgewezen. Daartoe heeft het zich op het standpunt gesteld dat bij hem reeds de aanduiding 'Islam Democraten' is geregistreerd en daardoor verwarring is te duchten. Het heeft om deze reden afwijzend op het registratieverzoek beslist. Tegen dit besluit is beroep ingesteld door de politieke groepering 'Partij van de Islamitische Democraten'.</p>	<p>Het beroep is ongegrond verklaard. Daartoe heeft de Afdeling geoordeeld dat de aanduiding 'Islamitische Democraten' in hoofdzaak overeenstemt met de aanduiding 'Islam Democraten' en dat daardoor verwarring is te duchten.</p>

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Politieke vereniging Stop Wilders.nu / Hoofdstembureau gemeente 's-Gravenhage</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 15 januari 2010, zaak nr. 201000115/1</p>	<p>G 3</p>	<p>Het centraal stembureau van de gemeente 's-Gravenhage heeft bij besluit van 30 december 2009 het verzoek tot registratie van de aanduiding 'Stop Wilders.nu' afgewezen wegens strijd met de openbare orde, omdat deze aanduiding door het gebruik van de geslachtsnaam van de heer Wilders, terwijl deze daarvoor geen toestemming heeft verleend, diens persoonlijke levenssfeer aantast. De Politieke vereniging Stop Wilders.nu heeft daartegenin gebracht dat de door haar beoogde registratie is bedoeld om een oordeel van de kiezers over het gedachtegoed van de heer Wilders mogelijk te maken en dat daarmee de aanduiding niet is gericht op de persoon van de heer Wilders, maar op het gedachtegoed dat hij vertegenwoordigt. Volgens de politieke groepering is de aanduiding daarom niet in strijd met de openbare orde.</p>	<p>Volgens de Afdeling komt in de gewenste aanduiding 'Stop Wilders Nu' tot uitdrukking dat deze partij zich verzet tegen het gedachtegoed van de heer Wilders. De Afdeling wijst erop dat in de Kieswet is voorzien in limitatieve gronden voor het weigeren van een aanduiding. Uitgangspunt bij de beoordeling van een verzoek tot registratie van een aanduiding is, dat een politieke groepering vrij is in het kiezen van de aanduiding waarmee zij in de politieke strijd haar gedachtegoed wil uitdragen. Een ruime uitleg van de weigeringsgrond 'strijd met de openbare orde' ligt, gelet op deze bedoeling van de wet om een grote vrijheid te waarborgen bij de aanduiding van de naam van een politieke groepering en daarmee de politieke strijd te voeren, niet in de rede. Naar het oordeel van de Afdeling is daarom de enkele omstandigheid dat in een aanduiding van een politieke vereniging de geslachtsnaam van een politicus wordt gebezigd, zonder dat deze daarvoor toestemming aan de vereniging heeft verleend, niet in strijd met de openbare orde. Het beroep is gegrond verklaard.</p>
<p>Appellant / Centraal stembureau gemeente Doetinchem</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 18 januari 2010, zaak nr. 201000092/1</p>	<p>G 3, G 5</p>	<p>Een verzoek om registratie van de politieke groepering 'OPPOSITIE KAN ALTIJD (O.K.A.)' is niet uiterlijk op de 43e dag voor de kandidaatstelling ontvangen door het centraal stembureau en daardoor buiten behandeling gelaten voor de aankomende gemeenteraadsverkiezing. Daartegen is beroep ingesteld door de secretaris van de politieke vereniging die het beroep heeft ingesteld namens zichzelf.</p>	<p>Volgens de Afdeling verschildt het belang van secretaris bij het buiten behandeling laten van het verzoek om registratie van de aanduiding niet van het belang van andere burgers of kiezers gerechtigden in de gemeente Doetinchem. Daarbij heeft de Afdeling van belang geacht dat het zijn van bestuurslid van de politieke groepering een afgeleid belang is en niet een eigen en rechtstreeks belang is van appellant. Gelet hierop is de Afdeling tot de conclusie gekomen dat appellant niet kan worden aangemerkt als belanghebbende in de zin van artikel G 5 van de Kieswet.</p>

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Appellant/ Hoofdstembureau gemeente Breda</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 28 januari 2010, zaak nr. 201000866/1</p>	<p>I 6, I 7</p>	<p>Het beroep richt zich tegen het besluit van het hoofdstembureau Breda, waarbij het hoofdstembureau onder meer de kandidatenlijst van het Christen Democratisch Appèl geldig heeft verklaard en de daarop opgenomen namen heeft gehandhaafd. Appellant heeft betoogd dat de namen van twee kandidaten hadden moeten worden geschrapt wegens hun persoonlijke en zakelijke belangen.</p>	<p>Het beroep is ongegrond verklaard. Daartoe heeft de Afdeling overwogen dat de gronden voor het schrappen van kandidaten op een lijst die in artikel I 6, eerste lid, zijn opgesomd, uitputtend zijn. Tot die gronden behoort niet dat een kandidaat een met het lidmaatschap van de gemeenteraad onverenigbare betrekking vervult of persoonlijke en zakelijke belangen heeft die niet verenigbaar zijn met het raadslidmaatschap. In dat verband heeft de Afdeling gewezen op artikel V 4, eerste lid, van de Kieswet, waarin is bepaald dat het vertegenwoordigd orgaan waarvoor de verkiezing is geschied bij het onderzoek van de geloofsbrief na dient te gaan of de benoemde aan de vereisten voor het lidmaatschap voldoet en geen met het lidmaatschap onverenigbare betrekking vervult.</p>
<p>Nederlandse Klokkeluiders Partij / Hoofdstembureaus gemeenten Harlingen, Haarlemmermeer en Leeuwarden</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 28 januari 2010, zaak nr. 201000885/1</p>	<p>G 5, D 9</p>	<p>De beroepschriften richten zich tegen de besluiten van de hoofdstembureaus van de gemeenten Harlingen, Haarlemmermeer en Leeuwarden tot schrapping van bepaalde kandidaten van de kandidatenlijst.</p>	<p>De beroepen zijn niet-ontvankelijk verklaard, omdat het verschuldigde griffierecht niet is betaald.</p>

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Appellant / Hoofdstembureau gemeente Kampen</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 28 januari 2010, zaak nr. 201000926/1</p>	I 5	<p>Het beroep richt zich tegen het besluit van het hoofdstembureau tot geldigverklaring van de kandidatenlijst van het Christendemocratisch Appèl (CDA). Appellant heeft betoogd dat het hoofdstembureau de kieslijst van het CDA voor de verkiezing van de leden van de gemeente Kampen ten onrechte geldig heeft verklaard. Daartoe heeft hij aangevoerd dat de besluitvorming door de ledenvergadering die de kandidatenlijst van het CDA heeft vastgesteld, in strijd is met het recht, omdat niet alle leden zijn geconvoceerd.</p>	<p>De Afdeling heeft het beroep ongegrond verklaard. Daartoe heeft hij verwezen naar een eerdere uitspraak van 15 april 2002, zaak nr. 200201947/1, waarin is geoordeeld dat artikel I 5 van de Kieswet een limitatief-imperatieve opsomming bevat van de gronden waarop een kandidatenlijst ongeldig is. De Kieswet biedt, geheel in overeenstemming met artikel 4 van de Grondwet, geen grondslag tot toetsing van een kandidatenlijst aan andere dan de daaraan door de Kieswet gestelde formele vereisten.</p>
<p>WDWWZ / Hoofdstembureau gemeente Dinkelland</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 28 januari 2010, zaak nr. 201000824/1</p>	G 5, D 9	<p>Het beroep richt zich tegen het besluit van het hoofdstembureau waarbij de kandidatenlijsten met de daarop vermelde namen geldig zijn verklaard.</p>	<p>Het beroep is niet-ontvankelijk verklaard, omdat het verschuldigde griffierecht niet is betaald.</p>
<p>Appellant / hoofdstembureau stadsdeelraad Zuidoost van de gemeente Amsterdam</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 28 januari 2010, zaak nr. 201000884/1</p>	I 5	<p>Appellant heeft betoogd dat het hoofdstembureau de kieslijst van D66-OZO voor de verkiezing van de leden van stadsdeelraad Zuidoost ten onrechte geldig heeft verklaard. Daartoe heeft hij aangevoerd dat hij en zijn vrouw na verkiezing van de ledenvergadering van de afdeling Zuidoost van D66 op de kieslijst zijn geplaatst, maar daarvan door de voorzitter van die afdeling voorafgaand aan de indiening van de kandidatenlijst zijn geschrapt. Appellant heeft betoogd dat hierdoor in strijd is gehandeld met artikel 4 van de Grondwet en artikel 25 IVBPR en artikel 3 van Protocol nr. 1 bij het EVRM.</p>	<p>De Afdeling heeft onder verwijzing naar eerdere jurisprudentie overwogen dat artikel I 5 van de Kieswet een limitatieve opsomming is van gronden waarop een kandidatenlijst ongeldig is. De Kieswet biedt, geheel in overeenstemming met artikel 4 van de Grondwet, welk artikel aansluit bij artikel 25 van het IVBPR en artikel 3 van Protocol nr. 1 bij het EVRM, geen grondslag tot toetsing van een kandidatenlijst aan andere dan de daaraan door de Kieswet gestelde formele vereisten.</p>

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Hoofdstembureau gemeente Assen / Vereniging Pro Assen</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 29 januari 2010, zaak nr. 201001012/1</p>	<p>14, 17</p>	<p>Het hoofdstembureau Assen heeft beroep ingesteld tegen zijn eigen besluit tot geldigverklaring van de door de vereniging Pro Assen ingediende kandidatenlijst. Aan het beroep is ten grondslag gelegd dat deze vereniging niet langer een vereniging is met volledige rechtsbevoegdheid en derhalve geen aanduiding boven de kandidatenlijst had mogen plaatsen, zodat de kandidatenlijst ten onrechte geldig is verklaard. Het hoofdstembureau Assen heeft beroep ingesteld tegen zijn eigen besluit, omdat het van mening was dat het niet bevoegd is gelet op de strikte termijnen in de Kieswet om het besluit te wijzigen dan wel in te trekken.</p>	<p>De Afdeling heeft geoordeeld dat met het openstellen van beroep voor belanghebbenden tegen besluiten van bestuursorganen is bedoeld rechtsbescherming te bieden tegen overheidshandelen. Dit rechtsmiddel is niet gegeven om een bestuursorgaan de mogelijkheid te bieden een door hemzelf genomen besluit ongedaan te maken, ook niet indien het meent zelf niet bevoegd te zijn tot intrekken of wijzigen van dat besluit. De Afdeling is niet toegekomen aan de vraag of in dit geval de bevoegdheid tot het intrekken of wijziging van het in beroep aangevochten besluit ontbreekt. De Afdeling is tot het oordeel gekomen dat het hoofdstembureau geen belanghebbende is als bedoeld in artikel 17, eerste lid, van de Kieswet in samenhang met artikel 1:2, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht, bij het door hemzelf genomen besluit en heeft het beroep niet-ontvankelijk verklaard.</p>
<p>Hoofdstembureau gemeente Goirle / Vereniging Sociaal Collectief Goirle-Riel</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 29 januari 2010, zaak nr. 201001005/1</p>	<p>14, 17</p>	<p>Het hoofdstembureau van de gemeente Goirle heeft beroep ingesteld tegen zijn eigen besluit tot geldigverklaring van zowel de door de vereniging Sociaal Collectief Goirle-Riel als de door de politieke groepering 'Lijst Couwenberg' ingediende kandidatenlijst voor de verkiezing van de leden van de raad van de gemeente Goirle. Aan het beroep is ten grondslag gelegd dat de kandidatenlijsten ten onrechte geldig zijn verklaard en dat het hoofdstembureau niet bevoegd is dat besluit in te trekken dan wel te wijzigen.</p>	<p>De Afdeling heeft geoordeeld dat met het openstellen van beroep voor belanghebbenden tegen besluiten van bestuursorganen is bedoeld rechtsbescherming te bieden tegen overheidshandelen. Dit rechtsmiddel is niet gegeven om een bestuursorgaan de mogelijkheid te bieden een door hemzelf genomen besluit ongedaan te maken, ook niet indien het meent zelf niet bevoegd te zijn tot intrekken of wijzigen van dat besluit. De Afdeling is niet toegekomen aan de vraag of in dit geval de bevoegdheid tot het intrekken of wijziging van het in beroep aangevochten besluit ontbreekt. De Afdeling is tot het oordeel gekomen dat het hoofdstembureau geen belanghebbende is als bedoeld in artikel 17, eerste lid, van de Kieswet in samenhang met artikel 1:2, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht, bij het door hemzelf genomen besluit en heeft het beroep is niet-ontvankelijk verklaard.</p>

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Vereniging Harenkarspel Vooruit en appellanten / hoofdstembureau gemeente Harenkarspel</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 29 januari 2010, zaak nr. 201000993/1</p>	<p>I 4, I 5</p>	<p>De beroepen zijn ingesteld tegen het besluit van het hoofdstembureau van de gemeente Harenkarspel tot ongeldigverklaring van de kandidatenlijst van de politieke groepering 'Harenkarspel Vooruit', omdat deze niet op de dag van kandidaatstelling tussen negen en vijftien uur bij de voorzitter van het hoofdstembureau of het door deze aangewezen lid zou zijn ingeleverd. De vereniging Harenkarspel Vooruit en appellanten hebben daartoe betoogd dat de termijnoverschrijding verschoonbaar is.</p>	<p>Het beroep is ongegrond verklaard. De Afdeling heeft overwogen dat er geen grond bestaat voor het oordeel dat de inleveraar van de kandidatenlijst zich tijdig in het gemeentehuis en vervolgens buiten zijn schuld niet in staat is geweest de kandidatenlijst tijdig in te leveren. De Afdeling komt tot het oordeel dat de termijnoverschrijding niet verschoonbaar is.</p>
<p>Appellant/ Hoofdstembureau gemeente Amsterdam</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 1 februari 2010, zaak nr. 201001022/1</p>	<p>I 4, I 7</p>	<p>Het beroep richt zich tegen het besluit van het hoofdstembureau waarbij de vermelding van de roepnaam van appellant op de kandidatenlijst voor de Partij voor Mens en Spirit de aanduiding 'Hamburger' is geschrapt.</p>	<p>Het beroep is niet-ontvankelijk verklaard, omdat het beroepschrift buiten de termijn is ingediend. In de door appellant aangevoerde omstandigheden heeft de Afdeling geen grond gezien voor het oordeel dat de overschrijding van de beroepstermijn verschoonbaar is.</p>
<p>Appellante / Hoofdstembureau van de gemeente Utrecht</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 1 februari 2010, zaak nr. 201001019/1</p>	<p>G5, D 9</p>	<p>Appellante heeft betoogd dat het hoofdstembureau een brief van haar die zij heeft afgegeven op 19 januari 2010 ten onrechte niet heeft aangemerkt als een kandidatenlijst en haar dientengevolge niet in de gelegenheid heeft gesteld om verzuimen ter herstellen.</p>	<p>Bij aanvang van de behandeling ter zitting is vastgesteld dat appellante het verschuldigde griffierecht niet heeft betaald. Nu niet is gebleken van feiten of omstandigheden op grond waarvan redelijkerwijs kan worden geoordeeld dat appellante in verzuim is geweest, is het beroep niet-ontvankelijk verklaard.</p>

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
<p>Appellant / Hoofdstembureau gemeente Ermelo</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 1 februari 2010, zaak nr. 201000820.1</p>	<p>H 1, H 2, H 8, I 1, I 4, I 7</p>	<p>Appellant heeft betoogd dat het hoofdstembureau de kandidatenlijsten van de VVD, GDU, CDA, ChristenUnie en Gemeentebelangen ten onrechte niet ongeldig heeft verklaard.</p>	<p>De Afdeling heeft overwogen dat het betoog van appellant dat de kandidatenlijsten van de VVD, GDU, CDA, ChristenUnie en Gemeentebelangen ongeldig hadden moeten worden verklaard, faalt. Er bestaat volgens de Afdeling geen grond voor het oordeel dat het hoofdstembureau ten onrechte de desbetreffende kandidaten en de aanduiding VVD heeft gehandhaafd.</p>
<p>Socialistische Partij / Hoofdstembureau gemeente Skarsterlân</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 11 februari 2010, zaak nr. 201001445/1</p>	<p>I 4, I 7</p>	<p>De politieke groepering Socialistische Partij heeft beroep ingesteld tegen het besluit van het hoofdstembureau van de gemeente Skarsterlân waarbij een kandidatenlijst met de aanduiding 'SP (Socialistische Partij)' geldig is verklaard. Hoewel het beroepschrift niet tijdig is ingediend heeft de politieke groepering betoogd dat de termijnoverschrijding verschoonbaar is, omdat zij niet op de hoogte was van het besluit waarbij het hoofdstembureau een kieslijst waarboven zonder haar toestemming de aanduiding 'SP (Socialistische Partij)'</p>	<p>De Afdeling heeft geoordeeld dat het beroepschrift onaanvaardbaar laat is ingediend, nu deze pas na elf dagen nadat de politieke groepering Socialistische Partij van het besluit van het hoofdstembureau op de hoogte is geraakt is ingediend. Derhalve kan volgens de Afdeling niet staande worden gehouden dat de politieke groepering zo spoedig mogelijk alsnog beroep heeft ingesteld. Het beroep is om die reden niet-ontvankelijk verklaard.</p>
<p>Appellant/ College van B&W Den Haag</p> <p>Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 3 juni 2010, zaak nr. 201005298/1</p>	<p>B 1, D 3</p>	<p>Het beroep richt zich tegen het besluit van 28 april 2010, waarbij het college van burgemeester en wethouders van Den Haag het verzoek van appellant om registratie als kiezer voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 9 juni 2010 heeft afgewezen.</p>	<p>Het beroep is ongegrond verklaard. Daartoe heeft de Afdeling geoordeeld dat uit de stukken en de daarop ter zitting gegeven toelichting is gebleken dat appellant bij zijn verzoek niet tijdig, dat wil zeggen voor 28 april 2010, door middel van het overleggen van een kopie van zijn paspoort het Nederlanderschap heeft aangetoond. Reeds om die reden heeft het college het verzoek terecht afgewezen, aldus de Afdeling.</p>

Instantie en datum	Artikel (Kieswet)	Omschrijving	Uitspraak
Vereniging Democratisch Progressief Blok / De voorzitter van het hoofdstembureau van de gemeente Echt-Susteren Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 30 juni 2010, zaak nr. 201004081/1	V 4	Het beroep heeft betrekking op de handelwijze van de burgemeester van Echt-Susteren in zijn hoedanigheid van voorzitter van het hoofdstembureau in die gemeente.	De Afdeling heeft zichzelf onbevoegd verklaard om van het beroep kennis te nemen. Daartoe heeft de Afdeling geoordeeld dat bij hem geen klacht kan worden ingediend terzake van de handelwijze van de voorzitter van het hoofdstembureau.